

บทที่ 4

ความตายในทัศนะของกามูส

อัลแบร์ กามูส (Albert Camus, 1913-1960) นักปรัชญาและนักประพันธ์รางวัลโนเบลชาวฝรั่งเศสเชื้อสายอัลจีเรียเป็นที่รู้จักและมีอิทธิพลต่อคนรุ่นใหม่อย่างกว้างขวาง และนับเป็นนักอรรถิภาวนิยม (Existentialism) ที่สำคัญคนหนึ่งของฝรั่งเศส แม้กามูสจะไม่ยอมรับว่าตนเองเป็นนักอรรถิภาวนิยม เพราะถือว่าตนเองไม่มีความคิดที่เป็นระบบ มีเพียงท่าทีของความคิดที่ไม่พอใจกับความคิดปรัชญาที่เป็นระบบตายตัว⁷⁰ แต่กามูสก็ยังได้รับสมญานามจากวงการปัญญาชนว่า เป็นบิดาแห่งปรัชญาว่าด้วยความไร้สาระ⁷¹ (absurdity) ทัศนะของกามูสที่มีต่อชีวิตว่าไร้สาระสอดคล้องกับภาวะสับสนไร้ความหวังของคนตะวันตก ในสภาพสังคมที่ต้องทำงานร่ำกับเครื่องจักร ประกอบกับภาวะสงครามที่ผู้คนต้องเผชิญกับความตายอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันนับว่าสงครามเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นความไร้สาระของชีวิตได้ดีทีเดียว งานเขียนของกามูส เช่น นวนิยายเรื่อง ความตายอันแสนสุข (La Mort Heureuse) คนนอก (L'étranger) ความเรียงเรื่องตำนานทรอม (Le Mythe de sisyphé) ความเรียงเชิงปรัชญาการเมืองเรื่องมนุษย์ขบถ (L'homme Revolte) มีเนื้อหาสาระที่มุ่งวิจารณ์ความคิดและการปฏิบัติ พร้อมทั้งกระตุ้นให้ผู้อ่านหาทางแก้ไขปัญหาคด้วยตนเอง ยิ่งกว่าจะป้อนวิธีแก้ไขสำเร็จรูปให้

4.1 ความตายในทัศนะของกามูส

อัลแบร์ กามูส ไม่เห็นด้วยกับการอธิบายความหมายของความตาย ตามแบบจิตนิยมที่ทำให้ความหมายของชีวิตเป็นนามธรรม และห่างไกลไปจากปรากฏการณ์ที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน เป็นชีวิตที่มุ่งค้นหาสาระตะ (Essence) ซึ่งมีความหมายอยู่ในอนาคตที่ห่างไกลจากอรรถิภาวนะ⁷² (Existence) ซึ่งเป็นสภาวะความมีอยู่ หรือดำรงอยู่ของมนุษย์ในสภาวะปัจจุบันและในขณะเดียวกันเขาก็ไม่เห็นด้วยกับการอธิบายความหมายของความตายตามแบบสสารนิยมที่ทำให้ชีวิตมนุษย์มีความหมายเชิงจักรกลที่ไม่แตกต่างไปจากวัตถุสารอื่นๆ

⁷⁰ กิริติ บุญเจือ. ปรัชญาลัทธิอรรถิภาวนิยม (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 144.

⁷¹ อัลแบร์ กามูส. ผู้บริสุทธิ์ แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ:ดวงกมล, 2522), หน้า (9).

⁷² กิริติ บุญเจือ. สารานุกรมปรัชญา (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 280.

กามูส์เห็นว่าความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ความหมายของความตายกับความหมายของชีวิตจะต้องสัมพันธ์และต้องเข้าใจให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ความตายเปรียบเสมือนบุญแก่สำคัญ ที่จะไขไปสู่ความเข้าใจความหมายของชีวิต ความตายเป็นทั้งข้อเท็จจริงและเป็นอุปสรรคที่ก่อให้เกิดการประจักษ์แจ้งต่อเงื่อนไขของการดำรงชีวิตอยู่ แม้ว่าความตายจะทำให้ชีวิตมนุษย์ดูเหมือนไร้แก่นสาร แต่ถ้าไม่มีความตายมนุษย์ก็จะไม่รู้จักราคค่าของชีวิต คนบางคนแก้ปัญหาด้วยการฆ่าตัวตายนั่นมิใช่เพื่อแสดงดังจะอันเป็นแก่นสาร แต่เพื่อแสดงให้เห็นว่าชีวิตเป็นสิ่งมีค่า เขาขอมสละชีวิตเพื่อบอกกับผู้ที่อยู่ข้างหลังถึงคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่อธิบายด้วยเหตุผลไม่ได้ ความตายก็ทำนองเดียวกัน มีความหมายสำหรับคนที่มิมีชีวิตอยู่เท่านั้น

การศึกษาในบทนี้ ต้องการศึกษามความตายในทัศนะของกามูส์ว่ามีความหมายในลักษณะใด ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดความหมายใหม่ในทางปรัชญา และนัยต่างๆ ของความตายในการดำเนินชีวิตตามทัศนะของกามูส์จากประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้ คือ

4.1 สภาวะของมนุษย์

4.2 สาระที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์

4.3 ชีวิตและความหมาย

4.4 ความหมายของความตาย

4.1 สภาวะของมนุษย์

จุดประสงค์ในการศึกษาสภาวะของมนุษย์ ก็เพื่อให้เห็นสภาพที่แท้จริงของมนุษย์ ในทัศนะของกามูส์ มีลักษณะอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจลักษณะของความมีอยู่หรือดำรงอยู่ของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมเป็นจริงที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้จากการศึกษาผลงานสำคัญของกามูส์ เช่น นวนิยายเรื่อง “คนนอก” และ “กาฟโรล” ความเรียงเรื่อง “ตำนานธรรมชาติ” และบทละครเรื่อง “ความเข้าใจผิด” เพื่อนำไปสู่บทสรุปสภาวะของมนุษย์ตามแนวคิดของกามูส์

กามูส์อาศัยตัวละครแสดงให้เห็นภาพการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในชีวิตประจำวัน เริ่มตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า ขึ้นรถเมล์ประจำทางไปทำงานอยู่ในโรงงานหรือห้องปฏิบัติงาน 4 ชั่วโมง รับ

ประทานอาหารเพียง กลับเข้าทำงาน ขึ้นรถเมล์กลับบ้าน รับประทานอาหารแล้วเข้านอน วนเวียนอยู่ เช่นนี้นับตั้งแต่วันจันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสบดี ศุกร์และเสาร์ เรื่อยไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การดำเนินชีวิตประจำวันของเราก็เช่นเดียวกับ ซีซีฟ⁷³ เทพองค์หนึ่งในตำนานกรีกโบราณ ที่ปรากฏในความเรียงเรื่อง “ตำนานธรรมชาติ” ผู้ถูกลงโทษให้เข็นก้อนหินขึ้นไปบนยอดเขา เมื่อเข็นถึง ยอดเขาเมื่อใด ก้อนหินนั้นจะตกลงมาใหม่และซีซีฟก็ต้องลงมาเข็นมันขึ้นไปอีกวนเวียนเช่นนี้ เรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด นับเป็นงานที่ไร้ความหมายถือเป็นการลงโทษที่รุนแรงที่สุดของพระเจ้า

กามูสต้องการชี้ให้เห็นว่าวิถีชีวิตของคนในสังคม แต่ละวันที่ผ่านไปมีแต่ความจำเจซ้ำซาก ไร้จุดหมาย ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วไร้แก่นสาร มีแต่ความตายรออยู่เป็นจุดหมายที่แน่นอน ภาวะของซีซีฟ ก็คือ สภาพการของมนุษย์เราที่สิ้นสุดลงด้วยความตาย ดังนั้นชีวิตมนุษย์แต่ละคนยังมีค่าสาระพอที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปหรือไม่ ทั้งที่เราต่างตระหนักกันดีว่าการใช้ชีวิตของเรานั้น คือการเผชิญหน้ากับความทุกข์เพื่อเดินทางไปพบกับความตาย ที่สำคัญก็คือไม่ค่อยจะมีใครตั้งคำถามเอากับความหมายของชีวิต

กามูสต้องการให้ตัวละครของเขาเป็นสื่อให้เห็นภาพของมนุษย์ที่อยู่กับความไม่มีแก่นสาร จากความจำเจซ้ำซากเพื่อแสดงให้เห็นว่าโลกและชีวิตไม่มีความหมายที่แท้จริงและสัญลักษณ์ของความอยุติธรรมที่มนุษย์ได้รับคือความตาย เป็นความอยุติธรรมของโลกที่มีต่อมนุษย์ให้ต้องเพียรกระทำในสิ่งขัดแย้งตลอดเวลา

ลักษณะของความอยุติธรรมอีกลักษณะหนึ่งคือ สังคมที่ต้องการให้คนทำตามระเบียบ กฎเกณฑ์แบบเดียวกัน ดังเช่นคณะลูกขุนเป็นตัวแทนสังคมพิพากษาเมอร์โซลต์ให้ต้องโทษประหาร ด้วยเหตุผลว่า “ฝังศพแม่ด้วยหัวใจฆาตกร” กล่าวคือ ไม่อยากดูศพแม่ ไม่ได้ร้องไห้แม่แค่ครั้งเดียว และจากไปทันทีที่ฝังศพแม่เสร็จ โดยไม่ได้ไปลาที่หลุมฝังศพ ไม่รู้อายุของแม่ ได้สูบบุหรี่ นอนหลับ และดื่มกาแฟใส่นม

⁷³ ดูรายละเอียดจากภาคผนวก หรือบรรณานุกรม ในหนังสือปรัชญา เรื่อง ชะตากรรมของ ซีเซอพิส รวบรวมโดยพินิจ รัตนกุล

ประการสำคัญก็คือ เมอร์โซลต์ แก่ช็อกล่าวหาว่าฆ่าคนตายเพราะความร้อนของแสงอาทิตย์ ทำให้ศาลและคณะลูกขุนวินิจฉัยว่า เป็นสิ่งไร้สาระซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมอร์โซลต์ไม่มีวิญญาน ไม่มีสิ่งที่เป็นตัวมนุษย์⁷⁴

เมอร์โซลต์เฝ้ามองการตัดสินประหนึ่งว่าผู้ที่กำลังถูกตัดสินนั้นมีใช้ตนเอง เพราะเห็นถึงความไร้สาระไม่เป็นเหตุผล ในสิ่งที่กำลังถูกกล่าวหาดังเช่น

“ เขาพูดว่าฉันไม่มีวิญญาน ไม่มีสิ่งที่เป็นตัวมนุษย์ ไม่หลักศีลธรรมจรรยา อันเป็นสิ่งยึดถือทางด้านจิตใจของมนุษย์เราแม้แต่ข้อเดียวที่จะเข้าถึงตัวฉันเลย”

“..... ตามความเห็นของพวกเขา บุคคลที่ฆ่ามารดาทางด้านจิตใจก็ควรจะถูกตัดขาดจากสังคมมนุษย์”⁷⁵ แม้ทนายของเมอร์โซลต์จะกล่าวว่า

“ในที่สุดผู้ต้องหาถูกกล่าวหาเรื่องฝังศพแม่ของเขาหรือว่าได้ฆ่าคนตายกันแน่”⁷⁶

เหตุผลที่คณะลูกขุนพยายามเชื่อมโยงการกระทำที่ผ่านมาเข้ากับการตัดสินให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุดคือเรื่องของเมอร์โซลต์เป็นที่สนใจของนักข่าว เนื่องจากไม่มีข่าวใดจะจูงใจให้ผู้คนสนใจในขณะนั้น

เมอร์โซลต์ตระหนักถึงความไร้สาระตระหนักในข้อกล่าวหา โดยกล่าวว่า

“..... โชคชะตาของฉันถูกกำหนดโดยไม่มีใครถามความคิดเห็นของฉันเลย...”⁷⁷

ซึ่งก็คือสภาวะของความขัดแย้งรูปแบบหนึ่งของชีวิต เป็นความอยุติธรรมที่ทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์สิ้นสุดลงด้วยความตายอย่างไม่มีเหตุผลเพียงพอ กามูล์ต้องการให้เมอร์โซลต์เป็นตัวแทนของปัจเจกบุคคลซึ่งชะตาชีวิตของเขาในสภาพปัจจุบันไม่ได้แตกต่างไปจากเมอร์โซลต์

⁷⁴ อัลแบร์ กามูล์ . คนนอก แปลโดย อำพรณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพ : ดวงกมล , 2522) , หน้า 84-85.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 82.

จากเรื่องกาฬโรค (La Peste) กามูล์เสนอภาพของกาฬโรคจากสงครามสมัยใหม่ซึ่งทำลายชีวิตมนุษย์จำนวนมากซึ่ง เป็นอีกลักษณะหรือนัยหนึ่งที่แสดงถึงความอยุติธรรมของพระเจ้า

สัญลักษณ์ของกาฬโรค กามูล์ต้องการชี้ให้เห็นถึงประเทศฝรั่งเศสเมื่อถูกนาซีเยอรมันยึดครองและบทเรียนทางประวัติศาสตร์ที่ฝากไว้กับมนุษยชาติที่ไม่อาจลืมเลือนได้ง่ายๆ นับแต่สงครามช่วงชิงอำนาจจนกลายเป็นสงครามโลกครั้งยิ่งใหญ่สองครั้ง การสังหารหมู่ชาวยิวนับล้านด้วยแก๊สพิษในค่ายกักกัน การทำลายล้างชาวญี่ปุ่นบนแดนด้วยระเบิดปรมาณูเพียง 2 ลูก นอกจากนี้ยังปรากฏสงครามการต่อสู้ในที่อื่นๆ ความกตัญญูที่บีบคั้นที่เป็นน้ำหนักรัดทาบมนุษย์อยู่นี้ การยอมรับความเชื่อว่าความตายซึ่งเกิดจากกาฬโรคเป็นหนทางที่จะนำมนุษย์ไปสู่โลกอมตะได้นั้น เข้ากันไม่ได้เลยกับยุคสมัยที่มนุษย์เลียนแบบความโหดร้ายเลือดเย็นของเทพเจ้า

อีกสภาวะหนึ่งของมนุษย์ คือสภาวะของสังคมซึ่งกามูล์รับรู้ถึงแรงบันดาลใจที่ยิ่งใหญ่จากความจนในวัยเยาว์และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ตัวละครของเขาแสดงออกในเรื่องสั้น “ความเข้าใจผิด” (La Malentendu) ไม่ว่าจะเป็นแม่ มาร์ธา ของ มาเรีย หรือแม้แต่คนใช้ ที่กามูล์มองเห็นความสัมพันธ์อันลึกลับระหว่างมนุษย์และมนุษย์ด้วยกัน

กามูล์เคยพูดถึงเรื่องนี้มาก่อนในเรื่อง “คนนอก” เมื่อเมอร์โซลด์พบเศษกระดาษหนังสือพิมพ์ชิ้นหนึ่งในห้องข้างและได้อ่านเกี่ยวกับชายคนหนึ่ง ซึ่งกลับไปบ้านเกิดหลังจากหนีความจนทั้งแม่และน้องสาวให้เผชิญชีวิตแต่ลำพังอยู่หลายปี เขาจึงกลับมาพร้อมกับความร่ำรวยโดยหวังจะช่วยไถ่ถอนความยากจนที่แม่และน้องสาวได้เผชิญมาตลอดเวลาที่เขาจากไป แต่เพื่อให้แปลกใจเขาได้ไปพักที่โรงแรม ซึ่งแม่และน้องสาวดำเนินกิจการอยู่โดยไม่เปิดเผยตัวเองว่าเป็นใคร จนเป็นเหตุให้แม่และน้องสาวฆ่าตายเพื่อหวังแย่งชิงเงิน เพราะความเข้าใจผิด⁷⁸

เมอร์โซลด์หรือก็คือกามูล์ได้ลงความเห็นทำนองว่า ดูไปแล้วไม่น่าเป็นไปได้ที่แม่และ น้องสาวจะร่วมมือกันฆ่าสายเลือดของตัวเอง แต่คิดอีกทางหนึ่งก็ถือเป็นเรื่องธรรมดาที่อาจเกิดขึ้นได้ ความเหลือเชื่อที่เป็นไปได้ของชีวิต ความมีอยู่ของชีวิต ความอยุติธรรม ความเข้าใจผิด ความลึกลับเหลวในการที่มนุษย์จะติดต่อสื่อสารกัน อุปสรรคซึ่งมองดูแล้วไร้สาระ คือสิ่งที่กามูล์ต้องการสะท้อนให้เห็นแม้เป็นเรื่องสะเทือนขวัญ สำหรับคนมองโลกในแง่ดี ลืมส่วนที่ร้ายกาจของชีวิต แต่ใครกันเล่าจะ

⁷⁸ สุชาติ สวัสดิ์ศรี. ฆ่า : วรรณกรรมเอ็กซ์ิสตองเซียลลิสม์ระหว่างชาลส์กับกามูล์ (กรุงเทพ : ปอูน, 2513), หน้า 19-23.

หลบหนีความเป็นจริงอันเข้มงวดของชีวิตที่มองดูไร้สาระนี้ไปได้ ทั้งนี้และทั้งนั้น ความจนคือตัวเหตุสำคัญของความไร้สาระของชีวิตประการหนึ่ง

เรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้น ความจน ความอยู่ยงดิฐรรมตลอดจนความรู้สึกรอคอยถึง คือสิ่งที่ทำลายสัมพันธภาพของตัวละครทุกตัว ทำลายแม้แต่ผู้ลงมือทำ “ฆาตกรรม” ดังมารีธาผู้เป็นน้องสาวกล่าวกับมาเรียภรรยาพี่ชายที่ถูกฆาตกรรมว่า

“..... ฉันคิดไปว่าการฆาตกรรมเป็นเสมือนแหล่งที่ผู้ก้มหน้าและฉันไว้ด้วยกันตลอดกาล จะให้หันหน้าไปหาใครเล่าในโลกนี้ ถ้าไม่ใช่แม่ผู้ซึ่งลงมือฆ่าคนร่วมกันกับฉัน แต่ฉันเข้าใจผิดไป เพราะการฆาตกรรม ก็ยังเป็นการกระทำที่โคตรเดียวอยู่ดี... ถึงแม้เขาจะมีผู้ร่วมมือด้วยกันตั้งพันคนก็ตาม...”⁷⁹

จากข้อคิดเกี่ยวกับการ “ฆาตกรรม” ที่มาเรีย กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่ากามูสไม่ปรารถนาให้รวมคนเป็นเอกภาพด้วยอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องง่ายที่จะก่อให้เกิดการกระทำผิด เพราะความเข้าใจผิด ยากที่จะทำให้คนบรรลุความจริงด้วยการสร้างจุดหมายปลายทางเดียวกันเพราะแม้แต่สายเลือดเดียวกันก็ยังไม่อาจที่จะเข้าใจกันได้ตรงกัน

กามูสต้องการให้เห็นว่า สภาพของมนุษย์มีชีวิตเช่นเดียวกับการลงโทษให้ต้องรับความ อยู่ยงดิฐรรมจากโลกและจักรวาลตลอดถึงธรรมชาติและพระเจ้า

มนุษย์ตระหนักว่าสังคมเลียนแบบการลงโทษที่ไม่เป็นธรรมจากธรรมชาติเช่นกัน ให้มนุษย์ทุกคนต้องดำเนินชีวิตไปตามกฎ ระเบียบ แบบแผนที่ตั้งคนหนดไว้

ความอยู่ยงดิฐรรมอีกประการหนึ่งคือความโหดร้ายอันเกิดจากความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่ไม่เข้าใจสภาพที่แท้จริงของตนเอง อันก่อให้เกิดความเข้าใจผิด คิดประหัตประหารกันเองสภาพที่มนุษย์ต้องเผชิญในรูปลักษณะของความตายคือสงครามและโรคร้าย ความจนและความทุกข์ยากของมนุษย์ที่สำคัญก็คือมนุษย์มีชีวิตราวกับว่าตนเองจะไม่ตาย

สรุปว่า สภาพที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของกามูส

1. ไร้สาระ (Absurdity, Meaningless) และ
2. ความมีอยู่ของมนุษย์ไม่มีรูปแบบที่แท้จริง (Non Form, Non Style)

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

4.2 สารัตถะของชีวิตมนุษย์

เราได้ข้อสรุปจากกามูส์ว่า สถานะของมนุษย์ไม่มีสารัตถะที่แน่นอนตายตัว เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและไม่มีรูปแบบตายตัวนั้น การศึกษาในบทนี้คือการศึกษาว่า ในเมื่อชีวิตมนุษย์ไร้สาระแล้ว อะไรคือสารัตถะที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์ ซึ่งจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีกับโลก สังคม และระหว่างมนุษย์ด้วยกันเพื่อชี้ให้เห็นว่าสารัตถะของชีวิตมนุษย์อันเกิดจากความสัมพันธ์กับสิ่งดังกล่าว สามารถเข้าถึงความเป็นจริงที่เรียกว่าสารัตถะอย่างไร

4.2.1 มนุษย์กับโลก

งานของกามูส์ที่สร้างชื่อให้กามูส์ก้าวสู่ความเป็นนักเขียนชั้นแนวหน้าคนหนึ่งของฝรั่งเศส กับความทรงจำของกามูส์ในวัยเด็กเมื่ออาศัยอยู่ในถิ่นยากไร้ที่เบลกูร์ อันเป็นย่านที่อยู่ของกรรมกร เมืองอัลเมกับประสบการณ์ชีวิตขณะต้องทำงานทุกอย่างเพื่อหาเลี้ยงชีพ หลังจากไม่มีสิทธิ์เข้าสอบรับประกาศนียบัตรชั้นสูงสำหรับคนที่จะออกไปเป็นครูและมองเห็นความน่าเบื่อของการทำงานซ้ำซากเป็นประจำทุกวัน กับความผิดหวังมึนและใกล้ชิดกับความตาย เนื่องจากป่วยเป็นวัณโรค ขณะอายุได้ 17 ปี เมื่อตั้งคำถามกับตัวเองว่าเมื่อระเบียบของโลกนำไปสู่ความตายและต้องทำงานที่ไร้ความหมายอยู่ตลอดเวลา อะไรคือความหมายและคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต

จากเรื่อง “ตำนานธรรมชาติ” กามูส์ได้แสดงความคิดไว้ว่าพระเจ้ามีเหตุผลแล้วที่คิดว่าไม่มีการลงทัณฑ์ใดจะร้ายกาจเท่ากับการลงแรงที่สิ้นหวังและไร้การตอบแทน แต่ซีซีฟมิได้ย่อท้อต่อสภาพการทำงานซึ่งที่แท้แล้วไร้สาระไม่มีจุดเริ่มต้นไม่มีที่สิ้นสุด เขาเข้าใจโทษทัณฑ์ที่เขาได้รับอย่างถ่องแท้ และยังคงเจื้อยหินขึ้นภูเขาอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย สิ่งสำคัญก็คือ ซีซีฟรู้ตัวอยู่ก่อนแล้วว่าโทษทัณฑ์ที่ตนเองได้รับก็คือการทำลายคุณค่าของชีวิตลงด้วยการทำงานที่ไม่มีที่สิ้นสุด

ความรู้สารัตถะหรือความรู้ความหมายจึงเป็นเพียงความรู้แจ้งในสภาพของคนที่จะทำให้ซีซีฟทำงานต่อไปโดยปราศจากความสิ้นหวัง ซีซีฟ เป็นวีรบุรุษทั้งในยามที่เขาดื่มด่ำความสุขของชีวิตและในยามที่เขาทนทุกข์ทรมาน เขาเกลียดชังความตายและกระหายที่จะมีชีวิตอยู่ เขาพยายามทำในสิ่งที่ไร้ความหมายตลอดชีวิตของเขา นี่คือการหาความรักชีวิต สิ่งที่มนุษย์ควรค้นให้พบคือการตระหนักถึงภาวะแห่งความรู้สึกระหว่างชีวิตในชีวิตนั่นเอง เหมือนกับซีซีฟที่กลิ้งก้อนหินขึ้นไปบนยอดเขา โดยปราศจากความรู้สึกเป็นทุกข์ทั้งๆที่รู้ว่า เมื่อกลิ้งก้อนหินไปถึงยอดเขาแล้ว ก้อนหินนั้น จะกลับตกลงมาให้เขากลิ้งขึ้นไปใหม่ ดังนั้น หน้าที่ในขณะทำงานอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

ของซีซีฟ ซึ่งเหมือนเป็นตัวแทนของมนุษยชาติทั้งปวง ก็คือการมองหาความสุขจากชีวิตให้มีสีสัน และหาความสุขให้จงได้

นี่คือบทสรุปประการแรกที่กำลังต้องการให้เห็นสภาพที่แท้จริงที่ไร้สาระและความสุขที่เกิดจากการทำงานที่ไร้ความหมายที่แท้จริง

ความโหดร้ายของสงครามตลอดจนสภาพที่เลวร้ายหลังสงคราม เป็นแรงบันดาลใจให้ กามูส์เขียน นวนิยายเรื่อง “กาพโรค” (la Peste) โดยเปรียบเทียบสงครามกับโรคระบาดที่ร้ายแรง คร่าชีวิตมนุษย์และทำร้ายจิตใจผู้ที่มีชีวิตรอด อย่างแสนสาหัส นอกจากโรคภัยที่ทำร้ายจิตใจของมนุษย์คือภัยของธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นกับเราเมื่อไรก็ได้ กามูส์สอดแทรกลักษณะแนวคิดความเชื่อในพระเจ้าเข้าไว้ เช่นการที่บาทหลวงเชื่อว่า การที่เกิดโรคระบาดคร่าชีวิตของชาวเมืองโอริง ไปเป็นจำนวนมาก ก็เพราะพวกเขาได้ทำบาปไว้มาก จึงได้รับการลงโทษอย่างรุนแรงจากพระเจ้า บาทหลวงได้เทศน์สั่งสอนว่า ทุกคนควรจะสวดมนต์และรู้สึกสำนึกผิด

เมื่อเห็นเด็กผู้บริสุทธิ์ต้องตายลง บาทหลวงเริ่มไม่แน่ใจความเชื่อของตนว่าถูกต้อง เพราะเด็กเป็นผู้บริสุทธิ์ เมื่อการสวดมนต์ไม่สามารถช่วยเหลือชาวเมืองโอริงให้รอดพ้นความตายได้ ความศรัทธาในความรัก ความเมตตาปรานีของพระเจ้าเป็นเจ้าเริ่มคลอนแคลน โดยเฉพาะความหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือจากพระองค์ก็น้อยลง และเริ่มมองเห็นเช่นเดียวกับหมอริเออว่า ทางรอดของมนุษย์คือความช่วยเหลือจากมนุษย์ด้วยกัน ไม่ใช่พระเจ้า ในที่สุดโรคระบาดก็หายไปจากเมืองโอริง แนวคิดที่ได้จากเรื่องนี้ นอกจากแนวคิดเรื่องการลงโทษจากพระเจ้าที่ไร้ความปรานีกับมนุษย์ผู้บริสุทธิ์แล้ว การตายของคนจำนวนมากยังหมายถึงความไร้แก่นสารปราศจากเหตุผล ทำให้มนุษย์ต้องร่วมกันคิดหาทางที่จะมีชีวิตอยู่โดยไม่ยอมจำนน ไม่ว่าสัญลักษณ์นั้นจะหมายถึงการลงทัณฑ์จากพระเจ้า ที่มนุษย์ไม่อาจทราบได้ว่าตนได้กระทำความผิดเพราะเหตุใด

กามูส์ได้สอดแทรกแนวคิดที่ปฏิเสธพระเจ้าไว้ให้ตารู้ เป็นเด็กหนุ่มที่ต่อต้านการประหารชีวิต และแสวงหาความหมายของชีวิต โดยตั้งคำถามกับหมอริเออว่า

“ คนเราจะเป็นนักบุญโดยไม่มีพระเจ้าได้หรือไม่ ” แต่หมอริเออกลับตอบว่า

เป็นเพราะเขาทำงานตามหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ เท่านั้นเองและเขาไม่สนใจจะเป็นนักบุญหรือวีรบุรุษ เพราะ “ สิ่งที่เขาสนใจ คือความเป็นคน ”⁸⁰ ความเป็นคนคือความพยายามที่จะรับใช้เพื่อนมนุษย์ตามหน้าที่ให้ดีที่สุด โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ แม้ในการต่อสู้นั้นจะต้องตายแต่มีมิตรภาพระหว่างความเป็นมนุษย์ ก็ยังคงอยู่เหนือความตาย

นั่นไม่ใช่เรื่องน่าอายอะไรที่มนุษย์จะชอบความสุขมากกว่า แต่มันก็อาจจะน่าอายอยู่บ้างที่มีความสุขอยู่เพียงลำพังคนเดียว เมื่อเห็นว่า ความสุขที่เห็นแก่ตัวเป็นความสุขที่ไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาพโรคซึ่งเกิดจากความไร้เหตุผล เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องช่วยกัน

เราเห็นได้ว่า การตายของมนุษย์มิได้แสดงให้เห็นความสมบูรณ์ของชีวิต แต่แสดงให้เห็นถึงการดิ้นรนของมนุษย์ที่พยายามต่อต้านกับความตายเพื่อให้ได้มีชีวิตอยู่ และสิ่งที่ได้รับการต่อสู้ นั่นคือ มิตรภาพระหว่างเพื่อนมนุษย์ที่ร่วมกันต่อต้านความไม่เป็นธรรมของโลก

สัญลักษณ์ของภาพโลกที่แสดงถึงความไม่เป็นธรรมที่แสดงนัยแห่งความไร้สาระซึ่งมาจากแรงบันดาลใจของกามูส ก็คือสงครามสมัยใหม่ที่ฆ่ามนุษย์คราวละแสนๆคน ที่กามูสต้องการให้มนุษย์แต่ละคนพร้อมใจกันต่อต้านความไม่เป็นธรรมนี้ เพียงแต่ว่าสงครามไม่ได้เกิดจากการกระทำของพระเจ้า แต่เกิดจากการไฝหาอำนาจของมนุษย์

ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับโลกมิได้มาจากกฎเกณฑ์ตายตัว สภาพชีวิตมนุษย์ที่ดิ้นรนให้มีชีวิตอยู่เป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกของคนเรานั้น คือการแสวงหาความหมายของชีวิตเมื่อผ่านขั้นตอนนี้มาแล้วถัดไปคือปัญหาการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ

บทสรุปประการต่อมาคือ มนุษย์ได้รับรู้ว่าพระเจ้าหรือธรรมชาติมิได้ประทานความสุขให้ ความสุขเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างมนุษย์ช่วยกันต่อต้านความไร้เหตุผลไร้กฎเกณฑ์ที่แน่นอนเพื่อมิตรภาพระหว่างมนุษย์

⁸⁰ คาร์ล เมืองมา. “มนุษย์นิยมในงานเขียนของกามูส”. วารสารสมาคมครูฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย. 14, 54 (2 เมษายน – มิถุนายน 2534): 7 – 9.

4.2.2 มนุษย์กับสังคม

“คนนอก” เป็นเรื่องที่กามุสต้องการจะแสดงออกถึงความรู้สึกที่มีต่อปัจเจกชนในแง่มุมที่ไม่ได้มีความหมายเป็นไปตามความต้องการของสังคม ซึ่งกามุสต้องการเสนอประเด็นความรู้สึกละเอียดของสภาพมนุษย์กับสังคมที่มีความสัมพันธ์ซึ่งไม่ลงรอยกัน ในการลงโทษเมอร์โซลต์อันเนื่องมาจาก ฟังศพแม่ด้วยหัวใจของฆาตกร มิเมียโดยไม่ได้แต่งงานเป็นเพื่อนกับคนแปลกหน้าในเวลาอันรวดเร็ว

ตามหลักฐานที่พยานกล่าว “พยานประหลาดใจในความสงบของฉันในวันฝังศพแม่ ไม่อยากดูศพแม่ ไม่ได้ร้องไห้แม้แต่ครั้งเดียวและฉันจากไปทันทีที่การฝังศพแม่เสร็จโดยไม่ได้ไปลาที่หลุมศพและเมอร์โซลต์ไม่รู้อายุของแม่ ได้สูบบุหรี่ ได้นอนหลับและดื่มกาแฟใส่นม สรุปว่าเขาฝังศพแม่ของเขาด้วยหัวใจฆาตกร”⁸¹

เมื่อผู้พิพากษาขอให้พระเจ้าอภัยผิดให้เมอร์โซลต์ คณะลูกขุนถามเขาถึงความเชื่อที่มีต่อพระเจ้ากับได้รับการปฏิเสธจากเมอร์โซลต์ ผู้พิพากษาเห็นว่าเขาไม่ต้องการให้ชีวิตมีความหมายหรือ แต่เมอร์โซลต์เห็นว่านั่นมันไม่เกี่ยวกับการพิพากษา คณะลูกขุนจึงกล่าวว่าไม่เคยเห็นวิญญาณใดซึ่งเขาเย็นเหมือนวิญญาณของเมอร์โซลต์ นักบวชได้เข้ามาเกลี้ยกล่อมแล้วกล่าวว่า อาชญากรเมื่ออยู่หน้าไม้กางเขนจะต้องร้องไห้สำนึกถึงความผิดที่ต้องสารภาพของตนเอง เขาผู้นี้มิได้แสดงให้เห็นว่าเขาเสียใจ ต่อการกระทำอันเลวร้ายของเขา⁸²

เมอร์โซลต์มีเหตุผลที่จะบอกกับคนใต้สวนว่า ที่เขาไม่ค่อยจะเสียใจอะไรจริงๆจังๆนัก และเขามักจะสนใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นในวันนี้หรือในวันพรุ่งนี้เสมอ

อัยการจึงลงความเห็นว่ เมอร์โซลต์ “ไม่มีวิญญาณ ไม่มีสิ่งที่เป็นมนุษย์เลย ไม่มีหลักศีลธรรมจรรยาอันเป็นสิ่งยึดถือทางด้านจิตใจของมนุษย์แม้แต่ข้อเดียว...ไม่รู้จักหามามีไว้กับตัว...แต่เมื่อเกี่ยวกับศาลสถิตยุติธรรม...เราต้องยึดมั่นในหลักแห่งความยุติธรรม...ยิ่งเมื่อความว่างเปล่าของจิตใจอย่างเช่นที่เราพบในตัวเขานั้นกลายเป็นหัวใจซึ่งสังคมของเราจะหลงยอมรับเขาได้

⁸¹ อัลแบร์ กามุส. คนนอก แปลโดยอำพรณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: ดวงกมล, 2522), 74 – 75.

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

..ตามความเห็นของเขานุคคลที่ฆ่ามารดาทางจิตใจก็ควรจะถูกตัดขาดจากสังคมมนุษย์ เท่าๆ กับบุคคลที่ลงมือฆ่าผู้บังเกิดเกล้าของตัวเอง”⁸³

อัยการเห็นว่าเมอร์โซลต์ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับสังคม ซึ่งเมอร์โซลต์ไม่ยอมรับรู้กฎที่สำคัญ ๆ จึงไม่สามารถเรียกร้องขอความเห็นใจได้⁸⁴ เพราะเขาไม่รู้จักว่าความรู้สึกสะเทือนใจเป็นอย่างไร

เรื่องราวของเมอร์โซลต์ เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเล่าข่าวประจำวันที่เสนอจะธรรมดาที่สุดข่าวหนึ่งที่ชาวฝรั่งเศสที่เกิดในอัลจีเรียฆ่าชาวอาหรับตาย สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่กามูสต้องการให้ผู้อ่านได้พบกับความรู้สึกไร้สาระในเบื้องต้น และที่สำคัญทำให้การของเมอร์โซลต์ อ่างความร้อนของแสงอาทิตย์ทำให้ระดมยิงชาวอาหรับ อีกทั้งไม่ยอมรับความเชื่อที่มีต่อพระเจ้า ทว่าคดีนี้ สังคมทั้งสังคมได้ทำหน้าที่เป็นคณะลูกขุน นั่งประจำที่บนม้ายาวในรถราง ซึ่งตัวเอกคือเมอร์โซลต์ได้นั่งประจัญหน้ากับพวกลูกขุนในศาล เขาย้อนถึงการนั่งในรถรางที่มานั่งหันหน้าเข้าหากัน โดยสารต่างก็คอยพิจารณาซึ่งกันและกัน ค้นหาข้อบกพร่องหรือข้อบกพร่องของแต่ละบุคคล กามูสมีความเห็นว่าตัวมาตรหรือดวงอาทิตย์ ปรากฏขึ้นทุกเช้าตามปกติวิสัย ในฐานะบิดาของโลกแห่งความทุกข์ แต่ก็เสนอจะเป็นกันเอง เป็นผู้ประทานที่เอื้ออารี ที่ก่อให้เกิดความยินดีปรีดา เมอร์โซลต์แปลกไปจากสังคมมนุษย์ก็เป็นเพราะว่า มิได้เป็นเช่นนั้นต่อดวงอาทิตย์⁸⁵ และถูกพิพากษาประหารชีวิตในที่สุด

ดวงอาทิตย์คือกฎเกณฑ์หลักศีลธรรมจรรยาที่มนุษย์สร้างขึ้น และถือเป็นแบบแผนปฏิบัติสืบต่อกันมา และดวงอาทิตย์ดวงเดียวกันนี้เองที่เมอร์โซลต์ปล่อยตัวเองได้อิทธิพลของความร้อนหรืออีกนัยหนึ่งคือกฎเกณฑ์ศีลธรรมจรรยาที่มนุษย์สร้างนั้น อ้างเป็นที่มาของสาเหตุในการกระทำจนปราศจากสติยั้งคิด

“คนนอก” ก็คือปัจเจกชนคนที่เห็นสภาพชีวิตจริงจากความรู้สึกของตนเอง ในแง่มุมที่มิได้มีความหมายเป็นไปตามความต้องการของสังคมที่สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ไว้อย่างแน่นอน การลงโทษ

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84 – 85.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า บทนำ.

ประหารบุคคลที่ไม่มีอำนาจต่อรอง มีใจจากสาเหตุฆ่าชาวอาหรับแต่เพราะว่าเขาไม่ได้ร้องให้ในวันตายของแม่ และนี่เองเป็นที่มาของความไร้สาระตะที่ทำให้เกิดความหมายของคนนอก

เมอร์โซ่คัดค้านหน้าการตระหนักถึงความไร้สาระตะของสภาพที่แท้จริงชีวิตคือคนธรรมดาคนหนึ่ง ที่ปรารถนาในสิ่งที่ตนอยากเป็นคือคนธรรมดา ที่มีสันดานประจำตน มีความเกียจคร้านและความเหนื่อยหน่ายอยู่เป็นนิจ

เมอร์โซ่ได้เป็นเสมียนทำงานรายได้น้อยไม่พอเลี้ยงมารดาจึงส่งมารดาไปอยู่บ้านพักคนชรา เมื่อได้รับโทรเลขแจ้งว่ามารดาเสียชีวิตแล้ว แต่เนื่องจากเหนื่อยมาจากการเดินทางและสถานพักคนชรา ก็ปิดโรงศพแล้วเขาจึงมิได้ขอคุดู อีกทั้งเขาได้ดื่มกาแฟใส่นม และสูบบุหรี่ซึ่งเป็นเรื่องต้องห้ามได้เป็นเพื่อนกับเบรมองต์ในเวลาอันรวดเร็วและได้ฆ่าชาวอาหรับตายทั้งไม่มีเรื่องบาดหมางกันมาก่อน

กามูสต้องการให้ผู้อ่านได้สัมผัสความรู้สึกไร้สาระตะโดยมิได้อธิบายให้เป็นไปตามเหตุผลซึ่งเป็นความตั้งใจของกามูสเอง ที่ต้องการชี้ให้เห็นว่าเหตุผลที่มนุษย์พยายามใช้เป็นสาเหตุของการกระทำเป็นเรื่องภายนอกที่ไม่อาจบอกถึงความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ได้ทั้งหมด เป็นเรื่องสาระตะที่มหัศจรรย์ ความรู้สึกของคนเรามาเป็นอันดับแรก เมื่อผู้อ่านติดตามในบทต่อไปเรากลับเห็นใจเมอร์โซ่ต่อกับโทษประหารที่ไร้สาระตะ แต่เรากลับรู้สึกเฉยๆ ต่อการตายของชาวอาหรับ เพราะเราไม่คุ้นเคยและไม่ทราบความเป็นมาของชาวอาหรับนอกไปจากคำบอกเล่าของเบรมองต์สำหรับเราแล้วชาวอาหรับคือคนอื่นคือคนนอกอีกผู้หนึ่งที่ทำให้การตายของเขาไม่กระทบกระเทือนความรู้สึกของเราคือผู้อ่าน

ขณะที่เมอร์โซ่ได้ถูกมองว่าเป็นคนฉลาด เมอร์โซ่ไม่เข้าใจว่า คุณสมบัติของคนธรรมดา กลับกลายเป็นข้อกล่าวหารุนแรง เพราะเหตุว่า ไม่มีแม้แต่ครั้งเดียวตลอดการได้สวนนี้ที่ชายผู้นี้ได้แสดงให้เห็นว่าเขาเสียใจต่อการกระทำอันเลวร้ายของเขา

“ถึงข้าพเจ้าจะเคยขอให้ศาลลงโทษตัดสินประหารชีวิตมนุษย์ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานของอาชีพของข้าพเจ้า ก็ไม่เคยมีครั้งใดเท่าครั้งนี้ ที่ข้าพเจ้าจะรู้สึกว้าเหว่ที่แสนลำเค็ญนี้ได้รับรางวัล ได้กระทำไปอย่างสมดุลงและถูกต้องตามมโนธรรมตามคำสั่งอันเฉียบขาดและศักดิ์สิทธิ์และถูกผลักดันให้กระทำไปเพราะความขะเขวข่ง ซึ่งข้าพเจ้ารู้สึกเมื่ออยู่ต่อหน้าบุคคลผู้ซึ่งข้าพเจ้าอ่าน

ไม่เห็นสิ่งใดบนใบหน้า นอกจากสิ่งที่น่ากลัว” ⁸⁶ ชำร่ายไปกว่านั้นเมื่อเมอร์โซลต์ แก้วถึงสาเหตุที่ทำให้ทำการฆาตกรรมลงไป..... “ทั้งหมดนั้นเนื่องมาจากดวงอาทิตย์” ⁸⁷

ความรู้สึกระที่กามุสต้องการแสดงออกผ่านตัวละครคือการที่ชีวิตมนุษย์ไร้สาระเพราะการอ้างเหตุผลให้เป็นสาเหตุของการกระทำ อย่างเช่นเมอร์โซลต์อ้างความร้อนของแสงอาทิตย์ ซึ่งดวงอาทิตย์คือสิ่งมีอยู่เองโดยธรรมชาติ เป็นสิ่งอยู่ภายนอกตัวมนุษย์ สิ่งแวดล้อมของมนุษย์มิใช่สาเหตุภายใน จึงมิใช่สาเหตุของการกระทำจึงปราศจากอารมณ์ ความคิดความรู้สึก ทำนองเดียวกับการพิพากษาของคณะลูกขุนที่ถามถึงประวัติของเมอร์โซลต์มากกว่าถามถึงสาเหตุที่ฆ่าชายอาหรับ ทำให้เมอร์โซลต์มองดูการตัดสินอย่างไม่ยินดียินร้าย และถูกตัดสินประหารชีวิตในที่สุดเนื่องจากไม่แสดงความรู้สึกที่เรียกได้ว่าเป็นความรู้สึกของมนุษย์

โชคชะตาของเมอร์โซลต์ ถูกกำหนดโดยผู้อื่น โดยคณะลูกขุน ตัดสินความคิดความรู้สึกของเมอร์โซลต์โดยมิได้ให้โอกาสเขาได้มีส่วนร่วมในขบวนการพิพากษานั้นเลย

“ โชคชะตาของฉันถูกกำหนดโดยไม่มีใครถามความเห็นของฉันเลย ”⁸⁸

เช่นเดียวกับชีวิตของมนุษย์ที่เราเข้าใจว่า เราสามารถบรรลุบางสิ่งบางอย่างได้ด้วยเหตุผล เรามีชีวิตอยู่เรากำหนด วางแผนให้กับชีวิต ทำราวกับว่าเราจะไม่ตาย แต่ความตายซึ่งไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ และเกิดขึ้น ณ เวลาใดก็ได้ ก็มาบั่นทอนให้ชีวิตต้องสิ้นสุดลง ทำให้ชีวิตมนุษย์เราไร้แก่นสารที่แท้จริง

เมื่อถูกตัดสินประหารชีวิต เมอร์โซลต์ เพิ่งเข้าใจต่อปัญหาการประหารชีวิต “...ไม่มีอะไรยิ่งใหญ่ไปกว่าการประหารชีวิตและสรุปแล้วเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับมนุษย์เรา” ⁸⁹ ซึ่งหมายถึงชีวิตมนุษย์ถูกพิพากษาโดยธรรมชาติและมนุษย์ด้วยกัน

หากออกจากคุกไปได้นี่ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่กามุสต้องการจะบอกว่า มนุษย์มักดำรงชีวิตอยู่ราวกับว่าตนเองจะไม่ตายราวกับว่าชีวิตของมนุษย์เป็นอมตะเป็นนิรันดร์ตลอดไป ต่อเมื่อเผชิญกับความไร้สาระ ความไร้เหตุผล มนุษย์กับรู้สึกหวงแหนชีวิตด้วยไม่ยอมจากชีวิตไป ทำให้

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 87.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 82.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 93.

“...สิ่งสำคัญอยู่ที่การให้โอกาสแก่ผู้ถูกตัดสิน โอกาสเดียวในพันครั้งเท่านั้น ก็เพียงพอที่จะจัดการกับหลายสิ่ง...” เราเห็นว่ากามุสต้องการให้ภาพชีวิตของมนุษย์ดำรงอยู่เพื่อสร้างความหมายให้กับชีวิตภายหลังการตระหนักถึงความไร้สาระของที่แท้จริงซึ่งมิได้เกิดจากเหตุซึ่งจะนำไปสู่ผลอันตายตัว

“นักบวช ถามความเห็นเกี่ยวกับชีวิตในโลกหน้าอย่างไรบ้าง “ ชีวิตซึ่งสามารถระลึกถึงได้ในปัจจุบัน ”⁹⁰ เขาจึงตระหนักว่า ความไร้สาระของการดำเนินชีวิตในจักวาลนั้นคือรูปแบบของความตาย ที่ไร้ความหมายไร้เหตุผลที่เราต้องเผชิญ ขบวนการทางกฎหมายซึ่งทำให้เขาคงเป็นเบี้ยล่างอยู่นั้น มีความไร้สาระที่ปรากฏอยู่ในรูปของความตาย ที่ทุกคนต้องพบกับมันในที่สุด การค้นพบความจริงนี้เองที่ทำให้เมอร์โซลต์ต้องกลับไปหาธรรมชาติเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ธรรมชาติไปสู่ความเต็มด้ากับความสุขทางโลก

“ความยุติธรรมของมนุษย์เราไม่มีความหมายใดเลยและความยุติธรรมของพระเจ้าเท่านั้นที่สำคัญ หากแต่ความยุติธรรมของมนุษย์ได้ลงโทษเมอร์โซลต์ แม้ว่านักบวชจะพูดว่าความยุติธรรมของมนุษย์ไม่สามารถล้างบาปให้สิ้นไปได้ เมอร์โซลต์ ไม่รู้ว่าสิ่งใดคือบาปรู้แต่ว่าตนเองทำผิด ต้องใช้หนี้ผิดนี้และนักบวชก็ไม่อาจเรียกร้องอะไรได้อีก”⁹¹

เพราะเจ้าความยุติธรรมของพระเจ้าที่เขายอมรับนั้น “ เขามีชีวิตอยู่ก็เหมือนไม่มี เพราะเขาดำรงชีวิตอย่างคนตาย แต่ฉันลืถึงฉันจะมีมือเปล่า แต่ฉันก็มั่นใจในตัวฉัน มั่นใจในทุกสิ่ง มั่นใจมากกว่าตัวเขา เชื่อมั่นในชีวิตของฉันและในความตายที่จะมาถึง ”⁹²

เมอร์โซลต์ได้เป็นนายความจริงเหมือนอย่างที่มีมันเป็นนายเมอร์โซลต์มีชีวิตอย่างที่ตนเองต้องการ ทำสิ่งหนึ่งไม่ได้กระทำอีกสิ่งหนึ่ง เหมือนกับว่าได้รอคอยมาตลอดเวลานาทีนี้และรุ่งอรุณนี้ก็จะถูกตัดสินไม่มีอะไรจริงๆ ที่สลักสำคัญ ตลอดชีวิตอันไร้ความหมายและสาระที่ฉันได้ดำเนินมา ⁹³

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 102.

⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 102 – 103.

ระยะเวลาเป็นปีๆ ที่ยังไม่ถึงแต่ที่ว่ามันก็มีค่าเท่าๆ กับอารมณ์อื่นซึ่งชีวิตที่ผ่านมาแล้ว ของฉันได้ประสบแต่ก็ไม่ได้เป็นจริง ยิ่งไปกว่านั้น ความตายของผู้อื่น ความรักของแม่และพระเจ้า ของเขาจะมีความสำคัญอย่างไร ชีวิตซึ่งคนเราเลือก ชะตาซึ่งคนเราสรรหา⁹⁴

เพราะว่าพรหมลิขิต ตัวเดียวเท่านั้นที่จำเพาะมาเลือกตัวของฉันเองจากหมู่ชนนับล้าน ซึ่ง ต่างก็มีสิทธิพิเศษที่เรียกตนเองว่าเป็นพี่น้องร่วมโลกกันกับฉัน ทุกคนมีสิทธิพิเศษ ทั้งโลกมีแต่คนที่ มีสิทธิพิเศษ เขาเหล่านั้นจะถูกลงโทษวันหนึ่ง ตัวเขาเองก็เช่นกัน เขาจะถูกลงโทษด้วยมันสำคัญ ตรงไหน ถ้าหากเขาถูกกล่าวหาว่าเป็นฆาตกร แต่เขากลับถูกประหารเพราะไม่ได้ร้องให้ในวันฝังศพแม่ของเขา....⁹⁵

แม่เมื่อตระหนักถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต เมอร์โซต์ก็มีได้วาคกลัวต่อความตาย ซึ่งเขาตระหนักแต่เพียงความรู้สึกระของมนุษย์และพระเจ้า

ภายหลังการค้นพบความจริงที่ทำให้เมอร์โซต์ต้องกลับไปหาธรรมชาติ ซึ่งเขามองเห็นท้องฟ้า ซึ่งเปลี่ยนสีกันไปเรื่อยๆ เปลี่ยนจากกลางวันเป็นกลางคืนและมีความหวัง ชีวิตอยู่อย่างเต็มเปี่ยม แม้จะถูกตัดสินให้ตายอย่างเด็ดขาดครั้งเดียวและครั้งสุดท้าย ซึ่งได้ถูกจัดสรรแล้ว เป็นข้อตกลงที่ยอมรับกัน และจะไม่มีการย้อนมาพิจารณากันใหม่อีก

เมื่อพิจารณากันให้ดี ชีวิตนี้ ไม่มีค่าควรแก่การดำรงชีวิตอยู่ เมื่อคิดกันให้ลึกซึ้งลงไปแล้ว ...การตายเมื่ออายุสามสิบปี หรือตายเมื่ออายุห้าสิบปีนั้น มันไม่ต่างกันมากนัก เพราะว่า... ทั้งสองกรณี ทั้งมนุษย์ผู้ชายและผู้หญิงก็ยังดำรงชีวิตต่อไปอีกเป็นล้านๆ ปี ไม่มีอะไรแจ่มแจ้งไปกว่านี้แล้ว เพราะว่าเป็นตัวฉันที่จะตาย ไม่ว่าจะตายเดี๋ยวนี้หรือตายในอีกยี่สิบปีข้างหน้า ในขณะที่คนเราจะตาย ตายอย่างไรและตายเมื่อไร สิ่งนั้นไม่สำคัญ มันก็เห็นกันแน่ชัดแล้ว ฉะนั้น ฉันต้องยอมรับกรณีที่ฎีกาของฉันถูกปฏิเสธ

“ดวงดาวเต็มท้องฟ้า กลิ่นไอของตอนกลางคืน กลิ่นดินและกลิ่นเกลือจากทะเลทำให้ฉันรู้สึกสดชื่นขึ้น ความสงบแสนวิเศษของคิมหันต์ ยามราตรีเข้าครอบคลุมฉันเหมือนกระแสน้ำยามน้ำขึ้น ในขณะนั้นขณะเมื่อกลางคืนอย่าง เสียงไซเรนดังขึ้น เสียงนั้นบ่งบอกการจากไปของโลก ซึ่งบัดนี้เป็นต้นไปจะไร้ความหมายสำหรับฉัน”⁹⁶

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า102.

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า102 – 103.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103.

เนื่องจาก อยู่ใกล้ความตาย เขาได้ตระหนักถึงอิสระที่แท้จริง เผยให้เห็นความเฉยชาแต่ทว่า
 อ่อนโยนของโลกนี้...ในที่สุดเมอร์โซ่ก็รู้สึกว่าเขาเคยมีความสุขและยังคงมีความสุขอยู่ เมื่อทุกสิ่ง
 ดำเนินไปอย่างสมบูรณ์แบบ เพื่อที่เขาจะได้รู้สึกอย่างว่างโดดเดียวน้อยลง ⁹⁷

ประเด็นนี้เราได้บทสรุปว่าสาระสำคัญของชีวิตมนุษย์อันเกิดจากความสัมพันธ์ของมนุษย์กับ
 สังคมซึ่งแต่ละคนสร้างความหมายเพื่อให้เกิดความสุขกับตนเองเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า

4.2.3 มนุษย์กับความสุข

โศกนาฏกรรมที่พบในงานของกามูส์ซึ่งท้ายที่สุดนำมาสู่ความเข้าใจสภาพที่แท้จริงของ
 สภาพชีวิตของแต่ละคนก็คือ ความสุขของแต่ละคน จากเรื่อง “ ความตายอันแสนสุข ” “ ความเข้าใจ
 ผิด ” “ คนนอก ”

ในเรื่อง “ความตายอันแสนสุข” ชาเกรอสส์ หนุ่มพิการหาเงินไว้มากมาย แต่ไม่อาจ
 แสวงหาความสุขจากชีวิตได้ด้วยสภาพทางร่างกาย
 ชาเกรอสส์พูดว่า “..... การหาเหตุผลที่ชอบที่ควรให้แก่ชีวิตของคนเรา ตัวผมเองนั้นมองไม่เห็นว่าจะ
 พิสูจน์เรื่องขาดทุนให้ชอบธรรมในสายตาของผมได้อย่างไร ”⁹⁸

และชาเกรอสส์ผู้นั้นเองที่กล่าวเป็นนัยให้แมร์โซเข้าใจว่าคนเราควรจะทำทุกอย่างเพื่อให้ได้
 เงินมาและเงินจะนำไปสู่การเข้าถึงความสุขด้วยการซื้อเวลามาเป็นของตนเองและเป็นเหตุให้เขาถูก
 ฆาตกรรม

ภายหลังแมร์โซฆ่าชาเกรอสส์ตายและออกเดินทางท่องเที่ยวด้วยเงินของชาเกรอสส์หันหลังให้
 ชีวิตเดิมทั้งหมด รู้สึกเป็นอิสระจากกรอบชีวิตเดิมแต่กลับรู้สึกเป็นคนแปลกหน้า โดดเดี่ยวทุกถิ่นที่
 ผ่านไป

ความสุขในความเข้าใจแรกเริ่มของแมร์โซ คือความสุขในการเป็นเจ้าของเป็นผู้ครอบครอง
 โดยที่ตนเองเป็นผู้กระทำเป็นผู้บงการให้เป็นดังปรารถนา โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาจาก

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 104.

⁹⁸ อัลแบร์ กามูส์. ความตายอันแสนสุข แปลโดยอำพรพรรณ โอตระกูล (กรุงเทพฯ : สามัญชน .
 2540), หน้า 68.

การกระทำของตนเองที่ไปทำลายสัมพันธ์ภาพกับคนอื่นซึ่งเคยเป็นเพื่อนกันมา นี่คือการสูญเสียการนำผู้อ่านให้เห็นถึงความไม่จริง ไม่ใช่แก่นสารของความสุขที่มาจากสิ่งภายนอก

“เมอร์โซนี่ก็ถึงคืนวันอันยาวนานที่จะต้องมีชีวิตอยู่กับตัวเอง เวลาตูดอกจะยึดเยื้อออกไปอย่างถึงที่สุดและแต่ละชั่วโมงก็ดูเหมือนจะแบกโลกทั้งโลกไว้”

ครั้นเมื่อถึงเวลาที่ความเจ็บป่วยเข้าคุกคามและความตายก็อยู่ไม่ไกล เมอร์โซตระหนักดีว่า “ธรรมชาติที่เขาเคยได้รู้สึกเป็นสุขนั้นจะยังอยู่ตลอดไป แม้ปราศจากตัวเขาเสียแล้ว ” เป็นครั้งแรกที่เขา รู้สึก “ขบถ” ด้วยยังไม่อยากจากชีวิตอันเป็นที่รักหวงแหนนี้ไป กว่าที่จะเข้าใจว่า การกลัวตายคือการกลัวชีวิตนั้น เขาผ่านวันเวลาช่วงสั้นๆ รับอาการทรมานทางกายและเตรียมใจที่จะเผชิญหน้ากับความตาย

เขาเข้าใจแล้วว่าความสุขนั้นอยู่ในวิถีของมนุษย์ และความไม่มีที่สิ้นสุดก็เป็นอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน เพียงแต่ต้องรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน จัดลำดับจิตใจของตนเองให้เข้ากับจังหวะของวันเวลา แทนที่จะหักหาญให้มันเข้าอยู่ในกรอบแห่งความหวังของเรา และต้องรู้จักหยุดอย่างมีศิลปะ

ความหมายแห่งความสุขของเมอร์โซก็คือความสุขภายในจิตใจของตนเองเมื่อเข้าใจถึงสภาวะของชีวิตที่แท้จริงและแสดงความกล้าออกมาเผชิญกับความเป็นจริงที่ไม่จริงของชีวิตด้วยการขบถเพื่อมีชีวิตอยู่ และยอมรับสภาพชีวิตของตนที่กำลังสิ้นสุดลงด้วยลมหายใจที่อิสระปราศจากความกลัวตาย

“เขาได้เล่นบทบาทของตนอย่างครบครัน

ได้ทำหน้าที่ประการเดียวของมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบ

นั่นคือการมีความสุขเท่านั้นเอง

ถึงแม้มันจะไม่มากมายกระไรนัก และเนิ่นนานสักเท่าใดก็ตาม

แต่กาลเวลาก็หาได้มีความสำคัญประการใดไม่

สำหรับเมอร์โซแล้วจะตายในวันพรุ่งนี้ หรืออีกยี่สิบปีข้างหน้า

ถ้ามนุษย์คนหนึ่งตระหนักว่า ตนได้ใช้ชีวิตอย่างเต็มที่

และรู้จักแล้วว่า ความสุขสำหรับตน

นั่นคืออะไร ความตายก็เป็นเรื่องธรรมดา”⁹⁹

จากเรื่อง “ความเข้าใจผิด” “แม่” และมารีธาได้ร่วมกันลงมือฆาตกรรมโดยหวังจะทำให้ทั้งสองได้พบความสุขในวันหนึ่งด้วยกัน “... โดยไปจากดินแดนที่ปราศจากขอบฟ้านี้จะทิ้งอ้ายโรงเรณี่ เมืองซึ่งเปียกแฉะด้วยฝนและเรากลุ่มที่ที่แสนจะหดหู่มีครึ้มนี้ ในที่สุดจะได้เห็นทะเลอยู่ตรงหน้าเราดังที่ฉันฝันไว้ แต่เราต้องมีเงินมากๆ เพื่อดำรงชีวิตอย่างอิสระที่นั่น”¹⁰⁰ แต่ก็ได้ฆ่าบุตรชายของตนเพราะจำบุตรคนไม่ได้ ภายหลังตระหนักถึงความไร้สาระของชีวิตและเลือกที่จะฆ่าตัวตาย ทั้งนี้ก็ได้แสดงการยอมรับโลกแห่งวิญญูณแต่ตนไม่ได้กับความไร้สาระของชีวิตที่แท้จริง

“...แม้มีชีวิตยืนยาวกว่าลูกชายของแม่เสียอีก แม่จำเขาไม่ได้ และแม่ได้ฆ่าเขา แม่จะตามเขาไปอยู่ที่กันแม่น้ำ ซึ่งไปไม่ไปบ่อย่าปกคลุมใบหน้าเขาไว้ ”

“...แม่เสียใจที่จะต้องจากกันไป ถ้าหากการที่แม่พูดยังมีความหมายอยู่บ้าง แก่เป็นลูกที่ดี คนหนึ่งที่เดียว แก่ให้ความเคารพนบอบแม่โดยสม่ำเสมอ แต่ตอนนี้แม่เห็นคนน้อยเหลือเกินและหัวใจของแม่ ซึ่งเข้าใจว่าชินชาต่อทุกสิ่งนั้น เพิ่งมารู้จักกับความทุกข์ระทม แม่แก่เกินไปที่จะทานทนได้ และอีกอย่างหนึ่ง เมื่อใดที่แม่คนใดก็ตามไม่สามารถจำลูกชายของตนเองได้แล้ว บทบาทของเขานี้ก็ควรจะสิ้นสุดเสียที”¹⁰¹

เราได้บทสรุปจากเรื่อง ความตายอันแสนสุขและความเข้าใจผิดประการหนึ่งคือกามุส เห็นว่าปัจจัยแห่งความสุขที่มาจากภายนอก ความสำนึกทางจิตใจเป็นสิ่งไม่ยั่งยืน และอาจก่อให้เกิดการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ลงซึ่งจะได้กล่าวถึงในประเด็นเรื่องความรับผิดชอบ

⁹⁹ อัลแบร์ กามุส. ความตายอันแสนสุข แปลโดยอำพรณ โอตระกูล (กรุงเทพฯ : สามัญชน, 2540), หน้า 195.

¹⁰⁰ อัลแบร์ กามุส. ความเข้าใจผิด แปลโดย อำพรณ โอตระกูล (กรุงเทพฯ : ปุณณ, 2518), หน้า 5.

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65 – 66.

จากเรื่อง “ตำนานธรรม” กามุสให้ตัวเอกปฏิเสธโครงสร้างจักรวาล โดยซีซีฟ ซึ่งต่อต้านแม้กระทั่ง อำนาจของเทพเจ้าและความตาย เมอร์โซลต์ปฏิเสธตัวแทนของสังคม ตาร์รูปปฏิเสธหมอสอนศาสนาที่ปลอบใจว่า ถ้าเชื่อในพระเจ้าแล้วมนุษย์จะไปสู่ความรอด

ซีซีฟเป็นวีรบุรุษทั้งในยามที่เขาดื่มค่าความสุขของชีวิตและในยามที่เขาทนทุกข์ทรมาน ความดูหมิ่นที่เขาได้รับต่อเทพเจ้าการที่เขาเกลียดชังความตายและกระหายที่จะมีชีวิตอยู่ ถึงเวลานี้ น้ำโทษทัศน์ที่เหลืงจะพรรณนามาสู่เขา คือเขาจะต้องใช้กำลังความพยายามทำสิ่งที่ไร้ความหมายอยู่ตลอดชีวิตนี้คือราคาของความรักชีวิต

.... เราเห็นแต่เพียงภาพของคนคนหนึ่ง กำลังออกแรงผลักดันก้อนหินให้กลิ้งทางชันนับด้วยร้อย ร้อยครั้งเราเห็นใบหน้าที่ยืดเยื้อแก้มแนบชิดกับหิน ไหล่ออกแรงผลักดันก้อนหินใหญ่โตเปื้อนดินโคลน เท้าออกแรงจัด เมื่อเริ่มแรกเราเห็นภาพสองแขนยื่นออกเป็นความมั่นคงของมนุษย์ผู้มีเพียงสองมือที่อาบคาบดิน ในที่สุดเมื่อออกแรงอยู่ช้านาน ซึ่งเราอาจเทียบได้กับที่ที่ปราศจากขอบฟ้ากัน และเวลาอันหยังไม่ได้เขากลิ้งหินขึ้นไปสำเร็จความมุ่งหมายและแล้วภายในไม่ช้าเขาเฝ้ามองหินก้อนนั้นตกลงไปเบื้องล่าง (เขารู้ว่า) เขาจะต้องออกแรงผลักดันกลับขึ้นไปสู่ยอดเขาอีก ต่อจากนั้นเขาก็หันกลับลงไปที่ราบเบื้องล่าง

ระยะเวลาตอนที่เขาหยุด และหันกลับมาเฝ้าที่ซีซีฟเป็นบุคคลที่น่าสนใจของกามุส ใบหน้าที่อาบเหงื่อต่างน้ำแนบกับหินนั้นดูเหมือนหิน ข้าพเจ้าเห็นภาพเขาหันหลังกลับเดินลงมาด้วยเท้าที่มีฝเท้าหนัก ๆ แต่มันคงไปสู่ความทรมาน ซึ่งเขาจะไม่รู้วันสิ้นสุด เวลานั้นเหมือนช่วงพักหายใจ ซึ่งต้องย้อนกลับมาอย่างแน่นอน เช่นเดียวกับความทุกข์ของเขา เวลานั้นเป็นเวลาแห่งสัมปชัญญะ ในเวลาเช่นนี้คือขณะที่เขาลงจากยอดเขาลงไปสู่ที่ราบอันต่ำช้าเบื้องล่าง เขาเป็นผู้อยู่เหนือโชคชะตาของเขา และเข้มแข็งกว่าศิลาเสียอีก ¹⁰²

ซีซีฟรู้ตัวตลอดเวลา มีความหวังและสำนึกถึงความจริงอยู่ทุกฝีก้าวเป็นน้ำหล่อเลี้ยงตลอดเวลา ความทรมานจะมีอยู่ที่ไหน คนเราทุกวันนี้ทำงานอย่างเดียวก้าวข้ามอยู่ทุกวันตลอดชีวิตและชะตาชีวิตของเขาไม่ได้ปราศจากเหตุผลน้อยไปกว่าชะตาของซีซีฟจะเศร้าเพียงบางครั้งที่สำนึกได้ และรู้สภาพอัปยศของเขาอย่างทะลุปรุโปร่ง เพราะเป็นสิ่งที่เขาใคร่ครวญถึงในเวลาที่เขาเดินลงมา

¹⁰² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

ความแจ่มแจ้งปราศจากข้อกังขานี้มีเพื่อทราบเขา แต่ในขณะที่เดียวกันก็เป็นมโนทัศน์ของเขาคด้วย ไม่มีโชคชะตาใดที่ร้ายกาจถ้าหากเราไม่ยอมรับโชคชะตานั่นแต่กลับเขี่ยมันเล่น¹⁰³ กามูส์ชี้ให้เห็นว่า เมื่อเรารับรู้งานของตนเองเป็นสิ่งที่ไร้ความหมายเราขมอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าการกระทำที่ไร้ความหมายหาใช่การลงโทษไม่ เราสามารถมีความสุขกับความจริงที่เราเผชิญอยู่ได้

จากเรื่อง “ คนนอก ” ในที่สุดเมื่อถูกตอกย้ำและเวลาแห่งความตายใกล้เข้ามาความรู้สึกเช่นนี้กลายเป็นความกลัว และเพ่งตระหนักถึงความไร้สาระของการดำรงชีวิตของมนุษย์ การพิจารณาคิดและการตัดสินใจประหารชีวิตก็คือสัญลักษณ์รูปธรรมของความตายที่ไร้ความหมายและไร้เหตุผลที่เราต้องเผชิญ ความงุนงงไม่เข้าใจของเมอร์โซต์ต่อบรรทัดฐานของสังคมได้เริ่มกลายเป็นการต่อต้านอย่างมีสำนึก (Conscious revolt) ต่อขบวนการทางกฎหมายที่ทำให้เขตกเป็นเบี้ยล่าง มีความไร้สาระในที่สุดและเห็นว่าชีวิตนี้ไม่มีค่าควรแก่การดำรงชีวิตอยู่และรับรู้ว่าการตายเมื่ออายุสามสิบปีหรือตายอายุหกสิบปีนั้นมันก็ไม่แตกต่างกันนัก เพราะว่าทั้งสองกรณีทั้งมนุษย์ผู้ชายและผู้หญิง ก็ยังดำรงชีวิตต่อไปอีกเป็นล้าน ๆ ปี ไม่มีอะไรจะแจ่มแจ้งไปกว่านี้ เพราะว่าเป็นตัวมันเองที่จะตายไม่ว่าจะตายเดี๋ยวนี้หรือตายในอีกยี่สิบปีข้างหน้า¹⁰⁴

จากเรื่อง “ กาฬโรค ” (La Peste) หมอริเออ ตาร์รู และบาตหลวง ออกมาปฏิเสธคุณค่าความหมายของโลกอื่นซึ่งเป็นอุดมการณ์นิยม ที่มีความหมายห่างไกลจากความเป็นอยู่ของชีวิตและใกล้เคียงกว่าจินตนาการของมนุษย์จะยอมรับได้ อีกทั้งไม่ยอมรับการยึดถือหลักเกณฑ์แบบแผนที่ทำให้มนุษย์อ่อนแอ เป็นสาระของความหมายที่ถูกกำหนดขึ้นด้วยอำนาจวัตถุ หากเราแต่ละคน (ปัจเจกบุคคล) ได้ประจักษ์ถึงการดำรงชีวิตด้วยการสร้างความหมายของชีวิตขึ้นจากตัวเราเอง อนาคตของเราคือปัจจุบันซึ่งจะไม่ถูกครอบงำด้วยความเชื่อใด (the Future is the only transcendent value for men without God) ภัยพิบัติที่ถูกคุกคามโดยไม่มีใครคาดล่วงหน้ามาก่อนการล้มตายของคนเป็นจำนวนมาก ทำให้เห็นว่าธรรมชาติสามารถเลียนแบบวิธีทำงานอย่างเลียดเย็นของมนุษย์ที่นั่งทำงานประจำโต๊ะและสังคมที่สามารถเลียนแบบกฎของธรรมชาติที่ไร้วิญญาณ เช่นกัน

เราต้องทำทุกอย่างเพื่อจะได้รักษาตัวเราให้หายจากกาฬโรค.....นี่เป็นสิ่งเดียวที่จะลดภาระให้แก่คนอื่น แต่ถ้าการกระทำเช่นนั้นไม่สามารถช่วยคนทั้งหลายได้ อย่างน้อยมันก็ช่วยทำให้คน

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

¹⁰⁴ อัลแบร์ กามูส์. คนนอก แปลโดยอำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2522), หน้า 96.

เหล่านี้ทำอะไรที่เป็นอันตรายน้อยลง หรือได้ทำดีเป็นบางครั้ง” เน้นให้มนุษย์แสวงหาช่วงเวลาแห่งความสุขที่แม้ว่าจะมีเป็นครั้งคราว แม้ว่าจะอยู่ได้ไม่นานแต่ก็เป็นลักษณะที่สำคัญของการดำรงชีวิตมนุษย์

กามูส์เสนอให้เห็นว่า ความไร้สาระเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลก มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งที่แท้จริงแล้วมนุษย์ทุกคนต้องการความสุข เป็นที่มาของการค้นหาสาระของชีวิต สำหรับ อัลแบร์ กามูส์ ความสุขต้องเกิดจากตัวเอง เมื่อเผชิญกับปัญหาหรือเหตุการณ์จึงจะได้ความสุขที่แท้ ความสุขซึ่งมีผู้ประดิษฐ์ไว้ กำหนดไว้อย่างเป็นระบบก่อนแล้ว (Systematic) ไม่ใช่ความสุขที่แท้ความสุขคือความจริงแท้ที่เปิดเผยตัวตน (อัตถิภาวะ) ของตนเองและโลกออกมา การยอมรับความคิดซึ่งอธิบายทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัวมนุษย์อย่างเป็นระบบ ทำให้มนุษย์ตกเป็นทาสอำนาจของตนเอง โดยการพยายามเชื่อมโยงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับชีวิตไว้ด้วยกัน ผลก็คือมนุษย์ได้ตั้งตัวขึ้นเป็นพระเจ้าพิพากษาลงโทษ มนุษย์และผู้บริสุทธิ์ให้ตายลงอย่างไรความปรานี

ตามทัศนะของกามูส์สาระของความเป็นมนุษย์มีความมุ่งหมายอยู่ที่ความเป็นสุข ความสุขเป็นสาระเพราะเป็นเป้าหมายของมนุษย์แต่ละคน

4.3 ชีวิตและความตาย

สภาพของมนุษย์ที่แท้แล้วไร้สาระและรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง สาระของชีวิตมนุษย์คือความสุขจากการใช้ชีวิตให้เต็มความหมายและสร้างคุณค่าด้วยความเชื่อมั่นของตนเองในทุกขณะโดยมิได้มุ่งหวังความสำเร็จ เนื่องจากเข้าใจถึงสภาพการดำรงอยู่ของอย่างถ่องแท้แล้ว จากกฎเกณฑ์ของโลกและสังคมสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ พินิจตามมนุษย์ไปสู่ความตายจึงจำเป็นต้องศึกษาว่าชีวิตและความตายในทัศนะของกามูส์มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร ที่ทำให้ชีวิตมนุษย์มีสาระตั้งขึ้นมาโดยมิได้กลัวต่อความตายที่สืบคลานมาพร้อมกาลเวลา

4.3.1 การมีอยู่ของมนุษย์ (existence)

จากเรื่อง “ มนุษย์สองหน้า ” กามูส์ต้องการแสดงให้เห็นความเฉยเมยที่โหดร้ายของโลก โดยให้เมืองอัลแบร์เป็นตัวแทนเมืองในฝันของจิตนิยม และเมืองโอรองเป็นตัวแทนเมืองมนุษย์ทั่วไป

แห้งแล้งและอ้างว้าง การดำเนินเรื่องในประเทศอัลจีเรียบ้านเกิดของเขา คือเมืองอัลเจียร์ (Algire) และเมืองโอรอง (Oran) เมืองที่มีความรัก ความเห็นอกเห็นใจ ระคนไปกับการดูถูก ความขลาดกลัว เมืองทั้งสองคือทะเลทรายที่ได้รับการปรับปรุงสร้างเป็นเมืองใหญ่มีแต่ความแห้งแล้ง โดดเดี่ยวอ้างว้าง ไม่น่าสนใจ เมืองที่ปราศจากความงามอันเกิดจากฝีมือมนุษย์ ไม่มีธรรมชาติและไม่มีแม้กระทั่งประวัติศาสตร์ เมืองเช่นนี้ดูจะเป็นสัญลักษณ์ของยุคที่ร้อนอบอ้าวที่ขังจิตใจคนในศตวรรษที่ 20 แต่เมืองแบบนี้มีความลึกลับพิเศษที่ดึงดูดความสนใจของเขาไว้ แม้ว่าโชคหินที่เมืองโอรองนี้จะโถงเลื่อนไร้การแสดงออกเฉพาะตัวดูแล้วไม่เกิดภาพมายา หรือความหวังใดๆ

เมืองทั้งสองดึงดูดความสนใจของกามูส์ก็เพราะเมืองทั้งสองได้สร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบขึ้นมาปกครองมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ในศตวรรษที่ 20 นี้

ชีวิตของมนุษย์ถูกระเบียบแบบแผนของเมืองทั้งสองนั้นครอบครองไว้แล้วและต้องดำเนินไปเช่นนั้น โดยมีใครถามความหมายของมันที่แท้จริงจากความมีอยู่ของตน

กามูส์ต้องการนำทางความเข้าใจของเราสู่ระเบียบแบบแผนของเมืองทั้งสองนั้นได้ครอบครองการดำเนินชีวิตของคนไว้แล้วและต้องดำเนินไปเช่นนั้น โดยมีใครถามความหมายของมันที่แท้จริงจากความมีอยู่ของตน กามูส์สร้างตัวเองในแต่ละเรื่องให้ แสดงทัศนะถึงความพยายามเข้าใจโลก สังคมและมนุษย์โดยเป็นผู้เปิดประเด็นเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับความมีอยู่หรือดำรงอยู่ของมนุษย์(existence) ไร้แก่นสารสสารัตถะ เป็นเพียงการเริ่มต้นบทบาทแรกในการแสวงหาความหมายของชีวิตก่อนจะสรุปความหมายของชีวิตมีความสัมพันธ์อยู่กับความตายอย่างไร

1. ชีวิตและความไร้เหตุผล

กามูส์แสดงทัศนะต่อชีวิตไว้ในความเรียงเรื่อง “ตำนานธรรมชาติ” บทหนึ่งว่า“ ก่อนที่จะเผชิญกับความไร้เหตุผล คนทุกๆ ไปมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมาย คือมีความหวังไขในอนาคตและในการหาเหตุผลมาสนับสนุน (เกี่ยวกับใครและเรื่องอะไรไม่สำคัญ) เมื่อโอกาสมาถึงเขาก็พิจารณาถึงผลได้ผลเสีย เขาขึ้นอยู่กับคำว่า “สักวันหนึ่ง” ซึ่งเป็นวันที่เขาออกจากการหรือที่ถูกทำงานเลี้ยงเขา เขายังคงคิดว่าเขาสามารถกำหนดบางสิ่งบางอย่างในชีวิตของเขาได้.....หลังจากที่เขาค้นพบความไร้เหตุผลทุกสิ่งทุกอย่างอย่างลึมระเนระนาด ความคิดว่า “ข้าพเจ้ามีตัวตนอยู่” ...แล้วทำอะไรราวกับว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีความหมายความตายต่างหากที่อยู่ทีนั้นในฐานะความเป็นจริงเพียงสิ่งเดียว.....

ความเชื่อเรื่องความหมายของชีวิตชี้ให้เห็นระดับของคุณค่า การรู้ว่าเราจะมีชีวิตอยู่โดยปราศจากการอ่อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้หรือไม่เป็นสิ่งเดียวที่ข้าพเจ้าสนใจ”¹⁰⁵

มอง บัณฑิต คลามองซ์ ตัวเอก“มนุษย์สองหน้า (La Chute) แสดงให้เห็นถึงความพยายามจะเป็นคนเข้าใจโลก สังคมและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพียบพร้อม ท่ามกลางความพึงพอใจในตนเอง ตอนที่เ็นทนายความเขาให้การว่าคนทุกคนแม้แต่คนผิดเป็นคนบริสุทธิ์ แต่พอเป็นผู้พิพากษาหรือผู้รับผิด (judge-petitent) เขากลับพูดว่า คนทุกคนแม้แต่คนบริสุทธิ์ล้วนเป็นคนผิดทั้งสิ้น การช่วยเหลือคนเคราะห์ร้ายคนที่ถูกสังคมรังแก และต่อสู้เพื่อความยุติธรรม พยายามสร้างภาพตัวเองให้สูง มีเอกลักษณ์ ไม่ยอมรับข้อจำกัดของมนุษย์

มาร์กาเรต ไกตัน และแบร์ แด แมน¹⁰⁶ ได้เขียนวิจารณ์งานของกามูส์ในหนังสือนวนิยายฝรั่งเศสยุคใหม่ ว่า กามูส์ต้องการให้ คลามองซ์ ผลักดันท่าทีของจิตใจ (Attitudes of mind) บางอย่างในตัวคนออกมาเพื่อชี้ให้เห็นว่า “ มนุษย์ไม่อาจรักใครโดยไม่ตัวเอง ”¹⁰⁷ สิ่งที่เปิดเผยให้เห็นชัดเจนจากเรื่องมนุษย์สองหน้า คือทัศนคติต่อชีวิตต่อสสารัตถะที่ตายตัวเป็นผลมาจากความพยายามตั้งตนไว้ด้วยอำนาจ

“...เราไม่อาจอยู่ได้โดยไม่เป็นนายเหนือใคร เราจำเป็นต้องมีทาสเช่นเดียวกับต้องมีอากาศสำหรับหายใจ แม้กระทั่งมนุษย์ ที่อัธยาศัยสันตที่สุด ก็หายใจเหมือนกันอย่างน้อยๆ ก็มีลูกมีเมียอยู่ได้อำนาจ หรือยังไม่แต่งงานก็อาจมีสุนัขเลี้ยงไว้ครอบครอง ”¹⁰⁸

กามูส์เห็นว่า นั่นคือเปลือกนอกที่อ้างความรักความบริสุทธิ์ความยุติธรรมเป็นวิธีการเข้าถึงปัญหาด้วยวิธีการนี้เรียกว่า “หากไม่ได้ทั้งหมดก็ไม่เอาอะไรเลย” (All-or-Nothing Approach) ซึ่งกามูส์ต้องการจะหมายถึงลัทธิอุดมการณ์เบ็ดเสร็จ หมายถึงลัทธิจิตนิยมที่มองว่าชีวิตมนุษย์ถ้าต้องตายเพื่อ

¹⁰⁵ อัลแบร์ กามูส์ . ชะตากรรมของซีเซอพีส : ปรัชญา รวบรวมโดย ฟินีจ รัตนกุล, (กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2523), หน้า 12 – 13.

¹⁰⁶ เบร, แดร์ แมน และมาร์กาเรต ไกตัน. นวนิยายฝรั่งเศสยุคใหม่ แปลโดยสดชื่น ชัยประสาธน์และคณะ (กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2524) , หน้า 289.

¹⁰⁷ อัลแบร์ กามูส์. มนุษย์สองหน้า แปลโดย ตุลจินทร์ พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพ : ดวงกมล , 2522) , หน้า 24.

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

อุดมการณ์แล้วถือว่าสมควร ซึ่งยอมรับว่ามีแบบแผนของคุณธรรมอยู่ตายตัว (Objective Idealism) เป็นภววิสัย ความดี ความชั่ว ความถูกต้องหรือเลวร้าย มีเกณฑ์ที่จะตัดสินหากมนุษย์ต้องการประสบสุขสวัสดิ์ในชีวิต มนุษย์ต้องดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับแบบแผนของสังคม หรือเหตุผลนิยมสมบูรณ์ (Absolute Reasoning) จากวัตถุนิยมแบบกลไก ซึ่งถือหลักการแห่งเหตุและผลอย่างเคร่งครัดทุกสิ่งจะต้องเป็นไปอย่างที่มีมันจะต้องเป็น โดยปราศจากการกระทำของมนุษย์ ไม่มีสิ่งใดเข้าใจไม่ได้ซึ่งกามูสเห็นว่าไม่ช่วยให้เราเข้าใจคุณค่าของชีวิตมนุษย์¹⁰⁹

“สัญลักษณ์ของความยุติธรรมที่สังคมมนุษย์กำหนดขึ้นความยุติธรรมของพระเจ้าสงครามสมัยใหม่ที่ทำลายชีวิตมนุษย์จำนวนมากโดยไม่มีเหตุผล กฎของจักรวาลและสังคมมนุษย์ชั่วร้ายพอๆ กัน จักรวาลนั้นได้เก็บความประสงค์ร้ายของมนุษย์เอาไว้สังคมมนุษย์ก็เก็บรักษาความเฉยเมยของพลังวัตถุ ความชั่วร้ายของธรรมชาติและความชั่วร้ายของสังคมมนุษย์”¹¹⁰ แต่เมื่อวิเคราะห์ตัวเองด้วยความรู้สึกละแวกและการดำเนินชีวิตที่แท้จริง เขาพยายามหนีความรู้สึกอันเกิดจากการวิเคราะห์ตัวเอง แล้วกระโดดออกจากการเป็นผู้ที่แสดงว่ารักมนุษย์อย่างรุนแรงซึ่งเป็นการสุดโต่งอีกด้านหนึ่ง เพื่อไปหาความสุดโต่งอีกด้านหนึ่งคือเป็นผู้นิยมลัทธิการทำลาย (nihilist) อย่างเต็มที่¹¹¹ และจะมีชีวิตบนยอดเขาแห่งความบริสุทธิ์โดยตลอด

“ผมรุดหน้าต่อไปบนเปลือกนอกของชีวิต ตามตัวอักษรของชีวิตแต่ไม่เคยเหลียวดูความจริงของชีวิต”¹¹² วาดภาพตัวเองที่แท้เป็นความเพ้อฝัน ที่ชอบอวดตัวว่าเป็นนักกีฬาเก่งกล้าสามารถไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเป็นนายความที่ปราดเปรื่อง ก็เพราะหระหยาอยากครอบครองอำนาจยิ่งใหญ่ไปเสียทุกอย่างต้องการฟาดฟันต้องการเป็นผู้ชนะ ดูๆ ไปก็เหมือนกับว่า ที่ผมเฝ้านอยากจะเป็นมนุษย์ผู้ทรงไว้ซึ่งความเจลิยฉลาดและเมตตาปรานีเหนือมนุษย์อื่นนั้น เป็นเรื่องเหลวทั้งเพ ความจริงก็อยากเป็นนักเลงโคเรดิๆ นี่เองอยากเป็นพี่เบิ้มหัวหน้าแก๊งชอบให้ลูกน้องหมอบราบคาบแก้ว แต่การที่จะเป็นเสือสมิงได้อย่างนั้น ในชีวิตจริง มันไม่่ง่ายเหมือนในหนังสือนักสืบเราเลยต้องอาศัยการ

¹⁰⁹ เบร, แอ์ แมน และมาร์กาเรต ไกตัน. นวนิยายฝรั่งเศสสมัยใหม่ แปลโดยสดชื่น ชัยประสาธน์และคณะ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526), หน้า 280.

¹¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 276 – 277.

¹¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 279.

¹¹² อัลแบร์ กามูส. มนุษย์สองหน้า แปลโดย ดุลจันทร์, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2522) , หน้า 37.

เมืองเป็นหนทางพาไปสู่อำนาจ เราได้รับสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งมีลัทธิเหี้ยมเกรียมที่สุด เรายอมเหยียบย่ำสติปัญญาของเราเอง เพื่อบรรลุความปรารถนา เพื่อได้มาซึ่งอำนาจ ¹¹³

“ที่แท้การโคตเข้าไปช่วยจำเลยเพราะอาชญากรรมของเขาไม่เป็นภัยต่อสวัสดิการของผม...” ¹¹⁴

“...ผมยอมรับว่าโลกมีผู้พิพากษา เช่นเดียวกับที่ยอมรับว่าโลกมีตักแตน ผิดกันตรงที่ไม่เคยได้ประโยชน์จากฝูงตักแตน ผมทำมาหากินกับมนุษย์ที่ผมหูหมิ่น เปิดโอกาสให้ช่วยโอกาส ”ผมสารภาพกับตัวเองว่า จะอยู่ได้อย่างมีความสุขก็ต่อเมื่อทุกคนในโลก – หรือคนมากที่สุดที่จะมากได้ – มีชีวิตอยู่เพื่อผม พร้อมทุกเมื่อที่จะรีบวิ่งมาหาผมตามคำสั่ง ไม่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่มีความสำคัญใดๆ จงกว่าผมจะมอบเอกลักษณ์และความสำคัญให้ตามใจผม – เป็นครั้งเป็นคราว ” ¹¹⁵

ประเด็นเหล่านี้คือส่วนหนึ่งของแง่คิดการวิจารณ์แนวคิดที่ตายตัว ที่ท้ายที่สุดก็นำไปสู่อำนาจเป็นหนทางนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่า ไม่ว่าจะเป็นจิตนิยมที่ยอมรับความรัก ความบริสุทธิ์จากพระเจ้า หรือสสารนิยมที่นำไปให้มนุษย์มุ่งทำลายคุณค่าของบุคคลอื่นโดยเหตุผลของอำนาจ เราได้คำตอบว่า จากมนุษย์สองหน้าว่า กามูสไม่เห็นด้วยกับความพยายามอธิบายถึงอุดมการณ์โดยการอ้างพระเจ้าหรือการยอมรับมนุษย์เป็นผู้บริสุทธิ์ อันเกิดจากความพยายามทำให้ชีวิตมนุษย์มีแบบแผนตายตัวไม่ว่าจะโดยธรรมชาติหรือสังคมอันเกิดจากเหตุผล

ความรู้สึกระ อึกประการหนึ่งคือ ที่เราพบในบทต้นๆที่กามูสบรรยายชีวิตประจำวันของเมอร์โซลต์ ที่ไม่ได้ให้ความหมายกับสิ่งใดๆ นอกจากการรับรู้ธรรมชาติตามความเป็นจริงและจะไม่พยายามเชื่อมโยงสิ่งต่างๆให้เข้ากัน

แสดงให้เห็นการมีอยู่ของมนุษย์จะถูกต่อต้านจากสังคม เสนอเหตุการณ์ที่ไม่เป็นไปตามเหตุผล(irrational) จากเรื่อง “ตำนานธรรมชาติ”และ”คนนอก” นำไปสู่บรรยากาศไร้เหตุผล และช่วยให้เห็นภาพกระจางชัดขึ้น เราเห็นได้ถึงความรู้เหตุผล ความไม่มีประโยชน์ของการมีชีวิตอยู่อย่างชัดเจน หากแต่สถานะของมนุษย์ซึ่งกามูสแสดงให้เห็นผ่านตัวละครซึ่งอยู่กับความรู้สึกระที่แท้จริง การดำรงอยู่ของมนุษย์มิได้เกิดจากการยอมรับว่าวิญญาณมีตัวตน และมีได้ยอมรับว่าเหตุผลซึ่ง

¹¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39 – 40.

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

พิสูจน์แล้วว่าจริงเป็นเป้าหมายของการดำรงอยู่ ความสำเร็จที่ผู้อ่านไม่สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์อย่างมีเหตุผล¹¹⁶ นี่เป็นแหล่งที่มาของความไร้สาระ นั่นคือเราไม่สามารถไม่ว่าโดยการพูดหรือด้วยมโนภาพถึงสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น เมอร์โซต์ฝังแม่ของเขาโดยไม่ดูศพ มีเมียโดยไม่แต่งงาน และฆ่าคนตาย ข้อเท็จจริงเหล่านี้ พยานในศาลเป็นคนเล่า จากการสรุปของอัยการ เมอร์โซต์เองมีความรู้สึก ว่า คนอื่นๆ กำลังพูดถึงใครอีกคนที่ไม่ใช่ตัวเขา

ดังเช่นเมอร์โซต์ปฏิเสธพระที่เข้ามาเกลี้ยกล่อมเป็นครั้งสุดท้ายก่อนการประหารชีวิต เหตุผลที่น่าหัวเราะนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ฉันต่อต้านความคิดเรื่องพระเจ้าสร้างโลก”¹¹⁷

สรุปว่า ชีวิตของมนุษย์และความหมายของชีวิตที่มนุษย์แสวงหาไม่ได้เกิดจากเหตุผลตายตัว แต่เกิดจากความหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นจากเจตนารมณ์ของตนเองในแต่ละสถานการณ์

2. การเป็นผู้ดำรงอยู่ในโลก

“วันนี้ขณะที่แม่ตาย หรือว่าเมื่อวานนี้ ฉันก็ไม่รู้แน่ ฉันได้รับโทรเลขจากบ้านพักคนชรา บอกแต่เพียงว่า มารดาถึงแก่กรรม ฝังศพพรุ่งนี้..... ไม่มีอะไรมากกว่านี้ ฉะนั้นอาจเป็นเมื่อวานนี้กระมัง”¹¹⁸

“ฉันคิดว่า วันอาทิตย์นี้ก็ผ่านไปเหมือนกับวันอาทิตย์วันอื่นๆ แม้จะถูกฝังไปเรียบร้อยแล้ว พรุ่งนี้ฉันก็จะต้องกลับไปทำงานตามเดิม รวมความแล้ว ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย”¹¹⁹

แม้ไม่มีสิ่งตัวเราวันเวลาและชีวิตก็ยังดำเนินไป ความเป็นจริงที่มีอยู่มิได้มีความหมายออกไปจากความเป็นจริงในตัวเอง ความตายของคนอื่นเป็นความจริงที่ทุกคนรับรู้แต่ความหมายของความตายก็ยังห่างไกลตัวเรา ดังเมอร์โซต์รับรู้จากโทรเลขแจ้งการตายของแม่ที่มาจากบ้านพักคน

¹¹⁶ เบร, แอร์ แมนและ มาร์กาเรต ไกตัน. นวนิยายฝรั่งเศสสมัยใหม่ แปลโดยสดชื่น ชัยประสาธน์, (กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526), หน้า 268.

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹¹⁸ อัลแบร์ กามูส์. คนนอก แปลโดยอำพรณ โอตระกูล, (กรุงเทพ : ควงกมล ,2522) , หน้า 1.

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

ชราแล้วมิได้แสดงความรู้สึกเศร้าโศกอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เขาถูกพิพากษาว่าไม่มีลักษณะของการเป็นมนุษย์

กามูส์ทำให้เราได้เห็นว่า มนุษย์ตื่นขึ้นมาในตอน เช้า ทำงาน กินอาหาร แล้วก็นอน จันทร อังคาร วันแล้ววันเล่าก็เป็นอยู่แค่นี้ บังเอิญวันหนึ่งทุกสิ่งได้เปลี่ยนไป ทุกอย่างไม่เป็นไปตามนั้น เพราะมนุษย์เป็นผู้ดำรงอยู่ในโลก (being in the world) แท้ที่จริงความมีอยู่ของโลกและสังคมที่มุ่งร้ายให้มนุษย์มีอยู่อย่างไม่เข้าใจสภาพที่แท้ของตนเอง แต่เมอร์โซลต์ก็คือตัวแทนของปัจเจกชนเขาเป็นคนนอกที่ยอมรับข้อเท็จจริงที่เขาประสบอยู่จึงแสดงออกแตกต่างไปจากความคาดหวัง อาจกล่าวได้ว่าก่อนหน้าการตระหนักถึงความไร้สาระ เมอร์โซลต์ คือแบบอย่างของบุคคลที่ยอมรับความจริงแบบคนสามัญทั่วไปมีความกระหายความต้องการ ยังมีได้ถูกขัดเกลามาให้เป็นไปตามแบบของสังคม อุดมคติ

กามูส์นำเราเข้าไปร่วมอยู่ในเหตุการณ์บางตอนของเรื่อง เพื่อว่าเมื่อได้อ่านเรื่องนี้จะจบลงแล้วจะประทับใจในความยุติธรรมที่ไร้เหตุผล ซึ่งไม่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการกระทำที่ศาลหวังจะกล่าวโทษได้เลย

เหตุใดเราจึงเฉยเมยต่อการที่เมอร์โซลต์ฆ่าชาวอาหรับอย่างไร้เหตุผล แต่กลับสะเทือนใจเมื่อเขาถูกศาลตัดสินประหารชีวิต เหตุการณ์ที่กามูส์นำเราไปพบกับความไร้สาระ ประการต่อมาคือเมอร์โซลต์ไปเป็น “มิตร” กับคนที่ค่อนข้างไม่น่าไว้วางใจ เมอร์โซลต์อ้างว่าฆ่าชาวอาหรับเพราะแดดร้อนของดวงอาทิตย์ เหตุผลไม่สามารถสื่อความหมายที่แท้จริง หรือแสดงลักษณะจิตใจที่แท้จริง เพราะเหตุผล ไม่สามารถบ่งบอกจิตใจของเขา

เราพยายามตัดสินเมอร์โซลต์ด้วยความรู้สึกของเรา คนอื่นๆ ก็เหมือนกับกลุ่มชนในห้องพิจารณาคดี ซึ่งทำให้เรารู้สึกในทันทีที่ก้าวเข้าไปในห้องนั้นว่า ทุกคนพากันส่งความเกลียดชังมายังเขา พวกนี้เกลียดเขาด้วยเหตุผลเดียวกันและเราก็เช่นเดียวกัน เมื่อเปิดหนังสือเล่มนี้ขึ้น เรายังรู้สึกไม่คุ้นเคย กับความรู้สึก “ไร้ความหมาย” เราพยายามจะตัดสิน “เขา” จากความความคิดของเราเองสำหรับเราแล้วเขาก็เป็นคนแปลกหน้า (คนอื่น) คนหนึ่ง ทำนองเดียวกับ ชายอาหรับ ซึ่งเราไม่รู้สึกละเลยกับการตายของเขา

ผู้ใดสวนพ่วงถึงเอาโทษหนักอยู่กับประเด็นการฆาตกรรมครั้งนี้เป็นการฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อนล่วงหน้า คณะลูกขุนเข้าใจว่ากระทำด้วยเจตนาไตร่ตรองวางแผนไว้ล่วงหน้า เชื่อมโยงการกระทำที่เขาได้กระทำไว้ก่อนหน้านี้ด้วย ศาลจึงหาพยานหลักฐานมาประกอบการตัดสิน โดยไม่

ลำบาก แต่เมอร์โซต์มิได้คิดเช่นนั้น เขาจึงมองดูการตัดสินใจอย่างไม่กระตือรือร้น ราวกับว่าอยู่วงนอก รู้แต่ว่าเขาถูกตัดสินเพราะมิได้แสดงอารมณ์ความรู้สึก

มนุษย์เมื่อได้รู้แจ้งชัดว่าทุกสิ่งมิได้เป็นอย่างที่ตนเองคาดหวัง เหตุผลก็คือมนุษย์มิใช่โลก เพราะมนุษย์ทุกคนต้องตาย มนุษย์รู้สึกว่าเขาทำตนผิดแผกไปจากสังคมที่เขาอยู่ มิได้ต่อต้านอย่างมีสำนึก มิได้ตระหนักถึงปฏิกิริยาของคนทั้งหลายที่เขาคิดว่าเขาควรจะทำตามแบบคนในสังคม ในสถานการณ์ต่างๆ ความคาดหวังของสังคม ต้องการเห็นเขาแสดงความรู้สึกเศร้าเสียใจออกมาในงานศพมารดาจิตใจของเมอร์โซต์ นั้นบันทึกรายละเอียดต่างๆ ในชีวิตที่เขาสังเกตเห็นสิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่จะไม่ยอมตีความ ไม่ยอมสร้างความหมายเชื่อมโยงระหว่างรายละเอียด แสดงให้เห็นการมีอยู่ของมนุษย์จะถูกต่อต้านจากสังคม เสนอเหตุการณ์ที่ไม่เป็นไปตามเหตุผล(irrational)

ต่อเมื่อถูกตัดสินเรียบร้อยแล้ว เขาจึงตระหนักว่า ความไร้สาระของการดำเนินชีวิตในจกเวลานั้นคือรูปแบบของความตาย ที่ไร้ความหมายไร้เหตุผลที่เราต้องเผชิญขบวนการทางกฎหมายซึ่งทำให้เขาคงเป็นเบี้ยล่างอยู่นั้น มีความไร้สาระที่ปรากฏอยู่ในรูปของความตาย ที่ทุกคนต้องพบกับมันในที่สุด การค้นพบความจริงนี้เองที่ทำให้เมอร์โซต์ต้องกับไปหาธรรมชาติเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ธรรมชาติ ไปสู่ความดื่มด่ำกับความสุทางโลก

จากเรื่อง “ตำนานธรรมชาติ” กาโมสอธิบายว่า “ถ้าฉันเป็นต้นไม้ท่ามกลางต้นไม้อื่นๆ ชีวิตก็จะเต็มไปด้วยความหมายหรือปัญหาเช่นนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะฉันจะเป็นส่วนหนึ่งของโลก ฉันจะเป็นโลกนี้ โลกซึ่งฉันสมัครใจแยกตัวเองออกมา เหตุผลที่น่าหัวเราะนี้ เป็นสิ่งทำให้ฉันต่อต้านความคิดเรื่องพระเจ้าสร้างโลก”

ความไร้สาระที่เรากำลังเผชิญอยู่คือส่วนหนึ่งที่เป็นจริงและคำตอบเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นภายหลัง เกิดจากความเข้าใจโลกในทัศนะของมนุษย์ ที่ต้องเผชิญหน้ากับโลกและอยู่ท่ามกลางคนอื่น ๆ มีชีวิตอยู่โดยปราศจากอนาคต ความหวังที่เป็นภาพลวงตา เป็นผู้ไม่ยอมแพ้ และเฝ้ามองความตายอย่างมั่นคง และนี่เองที่ทำให้เขาเป็นอิสระ¹²⁰

“ อุมคติของคนไร้ความหมายก็คือชีวิตในปัจจุบัน และเวลาส่วนที่สืบเนื่องจากปัจจุบัน ซึ่งเขาจะมีความสำนึกตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาอันนิยมนั้นจะหมดไป เมื่อเผชิญกับหลักจริยธรรมที่สอนให้ยึดเฉพาะปริมาณแห่งประสบการณ์ คนไร้ความหมายถูกจับเหวี่ยงเข้ามาในโลก เขาถูกขึ้นแข็งข้อและไม่ยอมรับอะไรทั้งสิ้น เขาไม่จำเป็นต้องพิสูจน์อะไรเลย เขาเป็นคนบริสุทธิ์”¹²¹

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 261.

¹²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 262.

“ ฉันไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับสังคมซึ่งฉันไม่ยอมรับรู้กฎที่สำคัญๆ และฉันไม่สามารถจะเรียกร้องขอความเห็นใจได้ ในเมื่อฉันเองไม่รู้จักรู้ว่า ความรู้สึกสะท้อนใจเป็นเช่นไร ” ¹²²

เหตุผลตายตัวไม่สามารถอธิบายความมีอยู่ของชีวิตมนุษย์แต่ละคนได้

แบบแผนกฎระเบียบ ประเพณี ศีลธรรมซึ่งเป็นการยอมรับจากสังคม คือรูปแบบหนึ่งของความตาย

คุณค่าของปัจเจกชนให้สูญค่าลงเพราะให้ความหมายกับสิ่งภายนอก โดยที่ตนเองไม่มีส่วนร่วมด้วยกับความหมายนั้นๆ ทำให้เห็นว่า มนุษย์เป็นผู้ดำรงอยู่ในโลกที่แวดล้อมด้วยผู้อื่น เหตุผลตายตัวคือ รูปแบบของความไร้สาระที่ปรากฏอยู่ในรูปของความตาย แสดงให้เห็นการมีอยู่ของมนุษย์มิได้ในโลกเพียงลำพังและพร้อมจะถูกต่อต้านจากสิ่งภายนอก ที่ไม่เป็นไปตามเหตุผล (irrational) จากผู้อื่น เพราะมนุษย์มีชีวิตมีอารมณ์ วิญญาณ ความคิดที่เป็นของตนเองแต่ละคน ความเข้าใจอุปสรรคที่มองดูไร้สาระ ไม่สามารถสื่อความหมายที่แท้จริง หรือแสดงลักษณะจิตใจที่แท้

ดังนั้น การดำรงอยู่ของมนุษย์จึงไม่มีความสมบูรณ์เพราะนอกจากจะเป็นผู้ให้ความหมายแล้วยังถูกต่อต้านจากสิ่งภายนอกที่เข้ามาสัมพันธ์กับตนโดยการยอมรับและการปฏิเสธที่ทำให้การดำรงอยู่มีความหมาย

4.3.2 มนุษย์กับเวลา

เราได้คำตอบที่ทำให้เห็นการดำรงอยู่ของมนุษย์เกิดจากการสร้างความหมายไว้กับสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัวเขา อย่างปราศจากขอบเขตและถูกต่อต้านทั้งจากสังคมและจากมนุษย์ด้วยกันทำให้เห็นว่าชีวิตไร้สาระที่แท้จริงแต่สำหรับผู้ที่ตระหนักในความไร้สาระนั้น กลับดำรงชีวิตอยู่อย่างเชื่อมั่นและไม่ยอมฆ่าตัวตายซึ่งแสดงให้เห็นว่าเวลาของการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้เข้ามาสัมพันธ์กับการมีอยู่ของชีวิต จากเรื่อง “ความตายอันแสนสุข” เราได้รู้จักอัลแบร์ กามูส์ ในการไตร่ตรองถึงปัญหาการใช้ชีวิตของปัจเจกชน โดยตั้งคำถามว่าทำอย่างไรเราจึงจะใช้ชีวิตให้เต็มความหมายและมีความสุขโดยไม่หวาดเกรงความตายที่สืบคลานมากับกาลเวลา ความตายซึ่งทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์เพียรกระทำมาสิ้นสุดลง

¹²² อัลแบร์ กามูส์. คนนอก แปลโดย อำพรณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพ : ดวงกมล, 2522), หน้า 86.

“วันเวลาจะค่อย ๆ ผ่านไป ฉันเคยอ่านมาว่า ... ในคุกในที่สุดเราก็จะลืมไม่รู้จักรวันเวลา แต่สิ่งเหล่านั้นไม่ค่อยมีความหมายเท่าไรนักสำหรับฉัน” ¹²³

“... ฉันไม่เข้าใจมาก่อนว่า วันหนึ่ง ๆ นั้นจะสามารถดูเป็นยาวนานหรือสั้นก็ได้ มันอาจจะยาวนานสำหรับการมีชีวิตอยู่แต่ละ แต่มันก็แสนจะยาวนานเสียจนกระทั่งมันไปคาบเกี่ยวกับวันที่ตามมา มันก็เลยไม่มีชื่อจะเรียก มีแต่คำว่าเมื่อวานนี้หรือพรุ่งเท่านั้น ที่คงมีความหมายสำหรับตัวฉัน” ¹²⁴

ความตายซึ่งทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์เพียรกระทำมาสิ้นสุดลง ความกลัวตายพิสูจน์ให้เห็นว่ามนุษย์เราผูกพันยึดเหนี่ยวกับชีวิตอย่างปราศจากขอบเขตและบุคคลทุกคนที่ไม่ได้จัดการอย่างใดเลยเพื่อยุทธฐานะชีวิตของตนขึ้นมา ทุกคนที่เกรงกลัวและยกย่องความอ่อนแอบุคคลเหล่านี้ยอมกลัวตาย เหตุว่าความตายเป็นผู้ชี้ขาดชีวิต ซึ่งพวกเขาไม่ได้มีส่วนร่วมด้วยเลย พวกเขาไม่ได้ดำรงชีวิตอยู่เพียงพอ เนื่องจากพวกเขาไม่เคยมีชีวิตอยู่อย่างแท้จริง ความตายซึ่งพวกเขาเคยดูมันด้วยความประหลาดประหลาดของสัตว์ตัวหนึ่ง ซึ่งความกลัวตายนั่นก็คือการกลัวชีวิตนั่นเอง ¹²⁵

“เมื่อร่างกายของเราได้รับใช้เราอย่างซื่อสัตย์ และได้เผยตัวเราออกสู่โลกเช่นเดียวกับหินผาทั้งหลายทั้งปวง หน้าที่ที่เราย้อนกลับคืนไปสู่ความจริงแท้ของโลกอันหยุดนิ่งเล็กเคลื่อนไหวด้วยหัวใจอันปลื้มปิติ เป็นความสุขอันเกิดจากการปล่อยวางโลก ซึ่ง ณ บัดนี้ แมร์โซ รู้แล้วว่าเขาคือใคร” ¹²⁶

เสรีภาพเกิดจากความเข้าใจความหมายของความตายอย่างแจ่มแจ้งถึงสภาพที่แท้จริงของชีวิตที่ต้องสัมพันธ์โลก จากสำนึกถึงความ “มีอยู่” ของมนุษย์หรือก็คือความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ต่อโลก เข้าใจชีวิต เข้าใจแม้กระทั่งวันเวลาแห่งความตายที่กำลังคืบคลานเข้ามา ความหมายของความตายที่แท้จริงก็คือความเข้าใจสภาพที่แท้จริงของชีวิต

“ทุกคนมีชีวิตอยู่ราวกับว่าไม่มีใครได้รู้เรื่องความตายเลย” ทั้งนี้เพราะตามความเป็นจริงไม่เคยมีใครมีประสบการณ์ เกี่ยวกับความตายหรืออีกนัยหนึ่งต้องพูดว่า เราไม่เคยมีประสบการณ์สิ่งใดนอกจากสิ่งที่เราดำเนินชีวิตอยู่และมีสำนึกเท่านั้น แต่ในที่นี้ เราก็สามารถพูดถึงประสบการณ์

¹²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

¹²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าหน้าเดียวกัน.

¹²⁵ อัลแบร์ กามูส์, ความหมายอันแสนสุข แปลโดยอำพรณ โอตระกูล, (กรุงเทพ : สามัญชน, 2540), หน้า 195.

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ของเรา เกี่ยวกับความตายของคนอื่น เป็นเพียงสิ่งที่เรามาแทนที่ สิ่งที่แท้จริง เมื่อเดินไปสู่ปลายทาง ความตายที่ปรากฏชัดอยู่เบื้องหน้า ทำให้อนาคตของมนุษย์สูญสิ้นความหมายไป ชีวิตมนุษย์ไม่มี “อนาคต” เป็นได้เป็นได้แต่เพียงการเก็บรวบรวมชิ้นส่วนเล็กๆ ในปัจจุบัน¹²⁷

สรุป เวลาเป็นข้อจำกัดที่มีอยู่พร้อมกับชีวิตที่ยังไม่สิ้นสุดลง ที่มนุษย์ผูกพันและยึดเหนี่ยว เพราะมนุษย์สามารถสร้างความหมายและคุณค่าของชีวิตได้ก็ในเวลาขณะมีชีวิตเท่านั้น

4.3.3 ความตาย

เราเห็นได้เพียงความกล้าหาญที่ตัวละครของกามูส์เผชิญความจริงจากสำนักของตนอย่างที่ คีร์เคการ์ดพูดว่า เราสามารถสร้างความหมายของชีวิตจากประสบการณ์ในสิ่งแวดล้อมของตนซึ่งมิได้จากอดีตภาวะ ในขณะที่ยังมีชีวิตเท่านั้น

ความน่ากลัวของความตายคือไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยง มันเกิดปัญหาที่เราต้องแสวงหาคำตอบ คำพูดต่างๆ เกี่ยวกับวิญญาณจะมีข้อพิพาทที่ตรงกันข้าม เพราะวิญญาณหายไปจากร่าง ปราศจากชีวิต ที่ไม่มีร่องรอยการตอบโต้ทั้งไว้ ไม่ค่อยจะมีใครตั้งคำถามเอากับความหมายของชีวิต ลักษณะ “การมีอยู่” ของความตายในฐานะที่เป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงแม้ที่สุดเราจะไม่สามารถทำลายหรือเอาชนะ ต้องสูญเสียอิสระภาพ ต้องพ่ายแพ้ต่อกฎเกณฑ์ของสังคม ต้องกลายเป็นคนนอก ถ้ามนุษย์คนนั้นได้ใช้ชีวิตอย่างเต็มที่ แล้วรู้ว่าความสุขของตนคืออะไร ความตายก็เป็นเรื่องธรรมดา

อารมณ์สะเทือนใจเป็นกุญแจทำให้กามูส์นึกถึงความไร้สาระเขาเชื่อว่าเมื่อทุกคนต้องตายในที่สุด การดำรงชีวิตของคนก็ไร้ความหมายโดยสิ้นเชิง ต่อมาคือความเชื่อมั่นทางจริยธรรม ว่าคนทั้งหลายควรต่อสู้กับความชั่วร้ายร่วมกัน แม้การต่อสู้นั้นจะเกิดความพ่ายแพ้ แต่ได้ทำให้ ผู้ที่ต่อสู้ร่วมกันนั้นพบกับความหมายของชีวิต และได้เห็นความสำคัญของการช่วยเหลือเกื้อกูล กันและกัน นี่ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เห็นว่ามนุษย์มีตัวตนอยู่ก่อนสารัตถะและสารัตถะเหล่านั้นไม่ได้เกิดจากความรู้สึกภายในจิตใจของผู้กระทำแต่เกิดจากเหตุผลภายนอก สารัตถะจะเกิดมีได้จะต้องเป็นสารัตถะที่เกิดภายในตนเองหรือความรู้สึกข้างในของตนเองก่อน

¹²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 272.

“ฉันถูกทรมานจากความต้องการผู้หญิง ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติเพราะฉันยังหนุ่มอยู่ ฉันไม่ได้คิดถึงมารีเป็นพิเศษ แต่ฉันคิดถึงผู้หญิงทุกๆ ไปที่ฉันรู้จัก ” ¹²⁸

“ นั่นแหละคือการถูกขังคุกละ อิศราภาพคือสิ่งนั้นละ ตัดอิสระภาพของคุณเสีย.....การอดบวห์กระทบกระเทือนฉันมาก ฉันต้องดูฉันไม่ซึ่งฉันดั่งมากระดานเดียว.....ที่มาจากก็เข้าใจว่า นั่นคือ....ส่วนหนึ่งของการลงโทษ แต่ตอนนั้นฉันเคยต่อการเลิกสูบบุหรี่แล้วมันจึงไม่เป็นการลงโทษสำหรับฉันอีกต่อไป ” ¹²⁹

“ ฉันจึงถึงเข้าใจว่ามนุษย์ สามารถมีชีวิตถึง ร้อยปีในคุกได้อย่างสบาย หลังจากที่เขาดำรงชีวิตมาเพียง 1 วันเต็ม เขจะมีเรื่องราวและสิ่งที่ระลึกถึงอย่างเพียงพอโดยไม่ต้องเหนื่อยเลย ว่ากันไปแล้วออกจะเป็นข้อได้เปรียบเสียอีกวันเวลาก็ค่อยๆ ผ่านไป ฉันเคยอ่านมาว่า ในที่สุดคนเราก็จะลืมวันเวลาเมื่ออยู่ในคุกนานๆ แต่สิ่งเหล่านั้นไม่ค่อยมีความหมายเท่าไรนักสำหรับฉัน สำหรับฉันมันเป็นวันเดียวกันนั้น ซึ่งมีขอบเขตเพียงแค่เขตห้องขังของฉันและกิจที่จะต้องทำประจำวัน ” ¹³⁰

เราเข้าใจได้ว่ากามูสไม่เห็นด้วยกับระบบเหตุผลทั้งจิตนิยมหรือสสารนิยมมาอธิบายความหมายของชีวิตมนุษย์ เพราะอำนาจของเหตุผลได้ทำลายคุณค่าของควมมีอยู่ของแต่ละคน ซึ่งผลตามมาก็คือความเข้าใจผิด เพราะอุดมการณ์ต่างๆ เหล่านั้นแยกควมมีอยู่ (existence) ของชีวิตให้เป็นสารัตถะที่ห่างไกลความจริงที่มนุษย์ต้องเผชิญซึ่งมีทั้งความสุข ความทุกข์ ความปิติ เบิกบานของมนุษย์

¹²⁸ อัลแบร์ กามูส. คนนอก แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพ : ดวงกมล ,2522), หน้า 88.

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 89.

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65 – 67.

คามูส์ไม่ยอมเชื่อว่า ความตายมีความหมายที่จะเปิดทางไปสู่โลกอื่น สำหรับคามูส์แล้วมันคือประตูที่ปิดตาย มิใช่จุดหมายที่มนุษย์จะต้องเดินไปให้ถึง เพราะจุดหมายดังกล่าวทั้งน่ากลัวและมีตม่น¹³¹ ชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล ถูกทำลายด้วยระบบตายตัว ความสุขและความไร้เหตุผลจึงแยกจากกันไม่ได้ ความตายเป็นสิ่งยืนยันชีวิต และชีวิตมีอยู่เพื่อยืนยันความตายความปรารถนาของเขาคือความสุข เป็นความสุขอันเกิดจากการตระหนักถึงสถานะที่แท้จริงของมนุษย์ว่ามีความไร้สาระตลปะพอ ๆ กับโลก ทำนองเดียวกันความไร้สาระที่มนุษย์ได้ประจักษ์กับประสบการณ์ตนเองได้ทำความสุขและความทุกข์เหลือจะคณนามาสู่มนุษย์ เมื่อความสุขจะกลายเป็นความทุกข์ได้ ทำนองเดียวกันความทุกข์ที่มนุษย์ถูกกักขังอยู่นี้ก็เป็นความสุขได้ ในเมื่อมนุษย์ไม่แยแสมัน ทำยที่สุดแล้วเราได้พบว่าตนเองเป็น “คนนอก” เป็นคนที่สังคมเกลียดชัง ไม่ปรารถนาให้เขามีชีวิตร่วมโลกด้วยเพราะเขา “ขบถ” ต่อพระเจ้าและสังคมที่เขาดำรงอยู่ ดังความในบันทึกของอำพรรณ โอตระภูล ผู้แปล “คนนอก” ซึ่งจะเห็นบทสรุปของคามูส์เป็นอย่างดี

“ฉันไม่ใช่คนที่นี่

และไม่ใช่คนที่อื่นใดด้วย

โลกเป็นเพียงทัศนียภาพที่แปลกตา

ซึ่งใจฉันมีอายึดเป็นที่พำนักพึงพิงได้”¹³²

เป็นสถานะของความจริงที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลก การไฝหาเอกภาพของมนุษย์ ความขัดแย้งของจิตและธรรมชาติ แรงผลักดันของมนุษย์ไปสู่ความเป็นนิรันดร์ กับความมีอยู่จริงที่มีขอบเขตจำกัดของตัวมนุษย์ ความกังวลห่วงใยซึ่งเป็นลักษณะอันเป็นแก่นแท้ของมนุษย์ ความพยายามที่ไร้ค่าของเขา โอกาสและความตาย เป็นสองสิ่งที่มีอยู่คู่กันในชีวิตนี้และความเป็นจริง การเข้าไม่ถึงความเป็นจริง ถือเป็นจันปลายสุดของความไร้สาระ¹³³

¹³¹ Thody ,Philip. *Albert Camus 1913-1960* (London : hamish hamiton, 1973), p.23. I do not want to believe that death opens out on to the another life. For me it is a closed door. I don't say it is “a step that we must all take” : but that is a barriple and dirty adventure.

¹³² อัลแบร์ คามูส์. คนนอก แปลโดย อำพรรณ โอตระภูล. พิมพ์ครั้งที่สาม (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2522), หน้า บันทึกของผู้แปล “Je ne suis pas d'ici - das d'ailleurs non plus. El le monde n'est pas qu'un paysage inconnu ou le coeur ne trouve plus d'appuis.

¹³³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 257 – 258.

สรุปว่า ชีวิตและความตายในทัศนะของกามูส คือส่วนหนึ่งและเป็นส่วนสำคัญของชีวิต ความหมายของความตายก็คือ ความหมายของชีวิต ความหมายที่สำคัญของความตายมีอยู่ก่อนปรากฏการณ์ของความตาย นั่นคือมีอยู่ในชีวิตทุกช่วงขณะ ในฐานะเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งแห่งชีวิต ความตายหมายถึงการจบลงของกระบวนการสร้างความหมายและให้คุณค่าแก่ชีวิต

4.4 ความหมายของความตาย

สภาวะที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของกามูส คือสภาพชีวิตที่ไร้สาระ (Absurdity, Meaningless) และความมีอยู่ของมนุษย์ไม่มีรูปแบบที่แท้จริง (Non Form, Non Style) และได้รับรู้ว่ามีมนุษย์พระเจ้าหรือธรรมชาติมิได้ประทานความสุขให้กับมนุษย์ ความสุขเกิดความร่วมมือกันระหว่างมนุษย์ทุกคนต้องช่วยกันต่อต้านความไร้เหตุผลเพื่อมิตรภาพระหว่างมนุษย์

ความไร้เหตุผลหรือก็คือสัญลักษณ์รูปธรรมของความตายเกิดจาก โครงสร้างของสังคมที่มีกฎเกณฑ์ตายตัวให้มนุษย์ดำเนินตามแบบแผนเดียวกันได้ทำลายคุณค่าของปัจเจกชน สาระสำคัญของชีวิตมนุษย์มิได้อยู่ที่เหตุผลภายนอกตัวมนุษย์ซึ่งเป็นความคาดหวังของสังคมที่ต้องการเอกภาพ รูปแบบ กติกาของเหตุผล การแสวงหาช่วงเวลาแห่งความสุขที่แม้ว่าจะมีเป็นครั้งคราว แม้ว่าจะอยู่ได้ไม่นานแต่ก็เป็นลักษณะที่สำคัญของการดำรงชีวิตมนุษย์

สาระสำคัญของชีวิตมนุษย์ก็คือ “ความสุขของปัจเจกชน” อันเกิดจากความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงสภาพชีวิตของตน และรับรู้ถึงความไร้เหตุผล (ไร้สาระ) เข้าใจถึงการมีอยู่ของชีวิต เพราะความสุขของแต่ละคนนั้นเกิดจากความหมายที่ตนเองได้สร้างไว้กับโลก สังคมและมนุษย์เป็นความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนโดยมียอมหลักเกี่ยวกับความทุกข์ยาก เจ็บปวด

แสดงให้เห็นว่าโลกนี้มีใช้โลกแห่งเหตุผลโดยสมบูรณ์แต่เกิดจาก ความหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นเพราะมนุษย์มีใช้โลก โลกในทัศนะของมนุษย์ก็คือการทำโลกให้เป็นโลกของมนุษย์ที่แวดล้อมด้วยผู้อื่นเป็นทั้งความจริงและอุปสรรคที่ก่อให้เกิดความพยายามเข้าใจสภาพที่แท้ของตนที่มนุษย์ได้ร่วมกันสร้างความหมายและกฎเกณฑ์ขึ้นมาตัดสินสิ่งต่างๆ

การดำรงอยู่ของมนุษย์จึงไม่มีความสมบูรณ์เพราะนอกจากจะเป็นผู้ให้ความหมายแล้วยังถูกต่อต้านจากสิ่งภายนอกที่เข้ามาสัมพันธ์กับตนโดยการยอมรับและการปฏิเสธที่ทำให้การดำรงอยู่มีความหมาย

เวลาก็เป็นข้อจำกัดอีกข้อหนึ่งหรือนัยหนึ่งที่มีอยู่พร้อมกับความตายที่อาจสิ้นสุดลง ความกลัวตายพิสูจน์ให้เห็นว่ามนุษย์เราผูกพันยึดเหนี่ยวกับชีวิต อย่างปราศจากขอบเขตและบุคคลทุกคนที่ไม่ได้จัดการอย่างใดเลยเพื่อยกฐานะชีวิตของตนขึ้นมา ทุกคนที่เกรงกลัวและยกย่องความอ่อนแอบุคคลเหล่านี้ย่อมกลัวตาย เหตุว่าเวลาเป็นผู้ชี้ขาดชีวิต ซึ่งพวกเขาไม่ได้มีส่วนร่วมด้วยเลย พวกเขาไม่ได้ดำรงชีวิตอยู่เพียงพอ

ชีวิตและความตายในทัศนะของกามูส คือ คือส่วนหนึ่งและเป็นส่วนสำคัญของชีวิต ความหมายของความตายก็คือ ความหมายของชีวิต ความหมายที่สำคัญของความตายมีอยู่ก่อนปรากฏการณ์แห่งความตาย นั่นคือมีอยู่ในชีวิตทุกช่วงขณะ ในฐานะเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งแห่งชีวิต ความตายหมายถึงการจบลงของกระบวนการสร้างความหมายและให้คุณค่าแก่ชีวิต

ดังนั้นความตายในทัศนะของกามูส หมายถึงความเข้าใจความหมายของความตายอย่างไร ย่อมหมายถึงความเข้าใจชีวิตทั้งหมดว่าเป็นอย่างนั้น เพราะชีวิตคือความตายและความหมายของความตายก็คือความหมายของชีวิต ซึ่งสร้างขึ้นจากมนุษย์แต่ละคน กามูสใช้คำว่า“ความตายของฉัน” ซึ่งแต่ละคนสร้างความหมายและคุณค่าขึ้นจากตัวเอง ก่อนการจบลงของกระบวนการสร้างความหมายและคุณค่าแก่ชีวิต